

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Diplomová práce

Eliška Skácelová

Rok v proměnách času: tradice, slavnosti a s nimi spojená tradiční rukodělná
činnost.

Olomouc 2015

vedoucí práce:

doc. Mgr. Antonín Staněk, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem uvedenou práci vypracovala samostatně pod vedením doc. Mgr. Antonína Staňka, Ph.D. s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....

Eliška Skácelová

Poděkování

Ráda bych poděkovala doc. Mgr. Antonínu Staňkovi, Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích při vypracování mé diplomové práce a za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování práce věnoval.

Úvod	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Svátky slavené v České republice	10
2 Státní svátky	12
3 Svátky na jaře	13
3.1 Masopust	13
3.2 Velikonoce	13
3.2.1 Vznik a historie	13
3.2.2 Výpočet termínu slavení Velikonoc	14
3.2.3 Postní doba	15
3.2.4 Lidové oslavy	15
3.2.5 Symboly	16
3.3 Apríl	19
3.4 Pálení čarodějnic	20
3.5 Stavění máje	20
3.6 Jízda králů	21
3.7 Otevírání studánek, Královničky	22
4 Svátky v létě	24
4.1 Pout'	24
4.2 Jarmark	24
4.3 Svatojánská noc	24
4.4 Dožínky, Dočesná	25
5 Svátky na podzim	26
5.1 Vinobraní, Sběr ovoce	26
5.2 Svatý Václav	26
5.3 Pouštění draků	26
5.4 Posvícení	27

5.5	Dušičky	27
5.5.1	Halloween	27
6	Svátky v zimě	28
6.1	Vánoce	28
6.1.1	Vznik a historie.....	28
6.1.2	Advent	29
6.1.3	Svatá Barbora	30
6.1.4	Svatý Mikuláš	30
6.1.5	Svatá Lucie	32
6.1.6	Vánoce – Štědrý den, 1. Svátek vánoční, 2. Svátek vánoční.....	32
6.1.7	Tři králové	34
6.1.8	Symboly.....	35
6.2	Silvestr a Nový rok	37
II. EMPIRICKÁ ČÁST		39
1	Cíl a předmět výzkumu	39
2	Výzkumné otázky	39
3	Metodologie výzkumu	39
3.1	Kvalitativní výzkum	39
3.2	Případová studie.....	39
4	Sběr dat a jejich interpretace	39
5	Případová studie 1 – ŠVP ZŠ Žlutava	41
5.1	Projekty a mimoškolní akce.....	41
5.2	Průřezová témata.....	41
5.3	Český jazyk.....	41
5.4	Anglický jazyk.....	42
5.5	Matematika	42
5.6	Informatika.....	42

5.7	Člověk a jeho svět.....	42
5.8	Hudební výchova	43
5.9	Výtvarná výchova	43
5.10	Tělesná výchova.....	44
5.11	Pracovní činnosti	44
5.12	Mezipředmětové vztahy	44
6	Případová studie 2 – ŠVP ZŠ Mánesova	45
6.1	Projekty a mimoškolní akce.....	45
6.2	Průřezová témata.....	45
6.3	Český jazyk.....	45
6.4	Anglický jazyk	46
6.5	Matematika	46
6.6	Informatika.....	46
6.7	Člověk a jeho svět.....	46
6.8	Hudební výchova	47
6.9	Výtvarná výchova	47
6.10	Tělesná výchova.....	47
6.11	Člověk a svět práce (Pracovní činnosti).....	48
6.12	Mezipředmětové vztahy	48
6.13	Školní družina	48
7	Vyhodnocení výzkumu.....	48
7.1	Člověk a jeho svět.....	48
7.2	Anglický jazyk	48
7.3	Hudební výchova	49
7.4	Výtvarná výchova, Člověk a svět práce	49
7.5	Český jazyk.....	49
7.6	Ostatní předměty.....	49

7.7	Závěr	49
III. PRAKTICKÁ ČÁST		51
1	Celotáborová hra.....	51
1.1	Téma: Rok na vesnici	51
1.2	Cíle.....	51
1.3	Legenda.....	51
1.4	Osnova	52
1.5	Osoby	52
1.6	Hodnocení	53
1.7	Soupis tradic	55
1.8	Tvořivé činnosti	55
1.9	Ranní program:	56
1.9.1	Rozcvička (každé ráno)	56
1.9.2	Intelligenční rozcvička (každý den).....	57
1.10	Večerní program.....	57
1.11	Noční program.....	59
1.11.1	Čarodějnice.....	59
1.11.2	Svatojánská noc	60
1.11.3	Dušičky.....	60
1.12	Denní program.....	61
1.12.1	Nový rok.....	61
1.12.2	Tři králové	61
1.12.3	Znamení zvěrokruhu.....	62
1.12.4	Masopust.....	63
1.12.5	Pašijový týden	64
1.12.6	Velikonoce.....	65
1.12.7	Apríl.....	65

1.12.8	Čarodějnice – navazuje na noční hru s čarodějnicemi	66
1.12.9	Máj – tradice lásky	67
1.12.10	Jízda králů	68
1.12.11	Pout'.....	68
1.12.12	Jarmark.....	68
1.12.13	Žně, dožínky, dočesná, posvícení	69
1.12.14	Vinobraní, sběr ovoce	69
1.12.15	Pouštění draků.....	70
1.12.16	Advent, Barbora, Mikuláš, Vánoční zázrak – divadelní scénky.....	70
1.12.17	Zimní radovánky (lyžování, sáňkování, bruslení)	70
1.12.18	Vánoční svátky	71
1.12.19	Silvestr a ohňostroj	71
	Závěr.....	73
	Conclusion.....	74
	Seznam použité literatury	75
	Seznam příloh.....	77

Úvod

V této diplomové práci se chci zabývat svátky a slavnostmi během roku, zjistit, jakým způsobem jsou svátky představovány dětem na základních školách v mém okolí a poskytnout nejen učitelům základních škol materiál vhodný pro použití především při mimoškolních akcích, jako je dětský tábor nebo při škole v přírodě.

V práci chci představit nejvýznamnější a nejznámější svátky a tradice s přihlédnutím ke zvláštnostem našeho regionu. Toto území (kolem obce Žlutava) se nachází na rozhraní tří regionů: Slovácka, Valašska a Hané, místní zvyky a tradice jsou tedy kombinací tradic těchto regionů.

Toto téma jsem si zvolila, protože jsem chtěla o tradicích zjistit víc. Není to ani deset let, co jsme se přestěhovali na vesnici, kde se různé tradice, které jsem dříve neznala, stále dodržují. Prvotním zájmem tak bylo získat informace a poznat tyto tradice a zvyky. S tím souvisí také předmět mého výzkumu, ve kterém chci zjistit, jakým způsobem a v jaké míře jsou lidové zvyky a tradice zařazeny do školních vzdělávacích programů blízkých základních škol.

Celá diplomová práce je rozdělena do tří částí.

V první části této práce (teoretická část) uvádím jednotlivé svátky v časové posloupnosti, jak jdou za sebou během kalendářního roku (oslavy Nového roku a Tří králů jsou uvedeny spolu s Vánoce na konci této části). Zde je popsán vznik jednotlivých tradic i současná forma oslav.

Druhá část (empirická část) zkoumá zařazení tématu lidových slavností, tradic a zvyků do školních vzdělávacích programů dvou škol – plněorganizované městské škole a málotřídní vesnické škole. Výzkum ukazuje, zda a v jakých předmětech je téma zařazeno na prvním stupni základní školy.

Třetí část (praktická část) obsahuje zpracovanou celotáborovou hru od jejího začátku až po konec, včetně příběhu, který spojuje jednotlivé etapové hry. Jsou zde zapojeny lidové svátky a slavnosti popsané v první části s popisy možných her a soutěží.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Svátky slavené v České republice

Podoba roku, tak jej vnímáme a chápeme v současnosti, nebyla v historii stejná. Čechy a Morava mají za sebou dlouhou historii společnou i samostatnou. Vystřídaly se zde nejen desítky panovníků, ale také mnohé panovnické rody, nadvlády a především různé kultury a náboženství. Přesto všechno zůstává Česká republika svojí kulturou mezi slovanskými zeměmi hluboce zakořeněná, vždyť je také v srdci Evropy.

S příchodem Konstantina a Metoděje se u nás začíná šířit křesťanská víra ve větším měřítku, ale je třeba si uvědomit, v co věřili lidé předtím. Území České republiky bylo osídleno již v pravěku, a postupem času si zde žijící lidé vytvářeli řád, tradice a kulturu. Tyto tradice nezůstávají neměnné a neustále se vyvíjí. Je to nekonečný proces, stejně jako vývoj samotného člověka, jeho poznatků a vědění, ale také technologií. Proto tradice vnímá každý člověk jinak, posvém. Mnozí si neuvědomují jejich hloubku a dlouhověkost nebo nad tím ani nepřemýšlejí.

Česká populace je jednou z nejméně věřících na světě, a přesto jsou nejdůležitější a nejvíce slavené svátky spojeny s náboženstvím (především křesťanstvím). Ale ještě dříve zde lidé uctívali mnoho bohů a to převážně ve spojení s přírodou. Jmenujme tedy jen pár bohů, které uctívali první Slované na našem území: Perun, nejmocnější z bohů, bůh války, hromů a blesků; Veles, bůh úrody; Dažbog, bůh Slunce; Mokoš, bohyně země a vody; Zora neboli Jitřenka. Lidé těmto bohům přinášeli dary a oběti, modlili se k nim, aby byli bohové shovívavý při krutých zimách a nečasech, aby Slunce vyšlo každý den, aby měli hojnou úrodu, která byla nezbytná pro přežití.

Předkřesťanské svátky byly spojené se zemědělským kalendářem, řídily se pravidelným přírodním cyklem a střídáním ročních období. Rozhodující pak byl vliv na zemědělství a práce s tím spojené. Nejdůležitějšími svátky byly slavnosti spjaté s počátkem vegetačního koloběhu přírody. Tyto oslavy začínali v době prvních jarních prací a končili se sklizní. S podobným začátkem se tak setkáváme i u křesťanských Velikonoc, které slavíme po prvním jarním úplňku. Tyto svátky se překrývaly, tradice přecházely z jedněch svátků do druhých a později už nebylo jasné, ke kterým slavnostem tyto tradice patří. Církev se postupem času naučila přijímat i lidové jarní tradice a proto se můžeme v současnosti radovat nejen z oslav

zmrtvýchvstání Krista, ale také z vítání jara a z veselí a barevnosti, kterou tyto oslavy přináší.
(Vavřínová, 2006)

2 Státní svátky

V České republice slavíme 12 státních svátků během jednoho kalendářního roku.

1. ledna si připomínáme Den obnovy samostatného českého státu, vznik České republiky v roce 1993 a Nový rok.

Druhým svátkem je **Velikonoční pondělí**, které je jediným pohyblivým svátkem (nemá přesně stanovené datum). Velikonoční pondělí slavíme v rozmezí od března do dubna. **1. května** slavíme Svátek práce, **8. května** patří konci druhé světové války v Evropě.

Mezi letní svátky patří Den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje a jejich příchod na Velkou Moravu roku 863 slavený **5. července** a Den upálení mistra Jana Husa při Kostnickém koncilu **6. července**.

Během podzimu máme svátky tři: **28. září** Den české státnosti a oslavy Svatého Václava, patrona české země, který byl zavražděn ve Staré Boleslavi, **28. října** Den vzniku samostatného československého státu, **17. listopadu** Den boje za svobodu a demokracii.

Nejvíce státních svátků oslavujeme na konci roku, na tři prosincové dny připadají oslavy narození Ježíše Krista – Vánoce. Mezi vánoční svátky můžeme počítat také adventní dobu, oslavy Svaté Barbory a Svatého Mikuláše, ale státní svátky jsou z vánoční doby jen **24. prosince** Štědrý den, **25. prosince** 1. Svátek vánoční a **26. prosince** 2. Svátek vánoční.

Některé státní svátky jsou spojeny s různými tradicemi a zvyky, které lidé dodržují, některé naopak znamenají pro mnohé jen den volna. A pak jsou také tradice a zvyky spojené se dny, které nejsou oficiálními státními svátky. V následujících kapitolách si představíme právě svátky, které nejsou vždy spojené s dnem volna v podobě státního svátku, ale jsou důležitou součástí života, kultury a zvyklostí.

3 Svátky na jaře

3.1 Masopust

Masopust předchází postní době před Velikonocemi. Z toho důvodu uvádím Masopust v jarním období, do kterého patří Velikonoce, ačkoliv je – stejně jako postní doba – v zimě. Postní doba je charakteristická pokáním a střídmostí, masopustní období je pravý opak.

Masopust neboli fašank, je doba oslav, veselí a zábavy. Je oslavou končící zimy a vyjádřením naděje a předzvěstí dobré úrody. Začíná po 6. lednu a končí Popeleční středou, jeho délka se tedy různí podle termínu Velikonoc. Hlavní oslavy se konají v posledním týdnu tohoto období. Slavnosti jsou spojeny s voděním medvěda po vesnici, pochováváním basy a večerní veselí (tancovačkou, ostatkovou zábavou).

Průvod masek obchází v Maškarní úterý vesnici, nejdříve však zavítá za starostou a žádá o povolení akce. Ústřední postavou průvodu je medvěd, kterého vede (nebo veze, je-li medvěd např. plyšový) medvědář. Dalšími nepostradatelnými členy jsou stárek a stárková, kteří průvod vedou, pokladník, který vybírá příspěvky na večerní zábavu, žid a smrt. Průvod je doplněn mnoha dalšími maskami, při jejichž výrobě se fantazii meze nekladou.

Průvod je zakončen pochováním basy a večerní ostatkovou zábavou. Na zábavě se zábavnou a vtípnou formou čtou hříchy zúčastněných, za které hříšníci dostanou trest. Stejně jako celý masopust, i tyto tresty jsou v duchu zábavy.

Součástí masopustní doby bývaly také zabíjačky, jejich obliba však pomalu mizí. Bylo zvykem, že se v některých domácnostech choval vepř, a jeho porážka byla důležitou součástí života rodiny. Při zabíjačce se z vepřika téměř bez výjimky spotřebuje vše, je tak důležitým zdrojem obživy na dlouhou dobu. Nejen samotné maso, ale také jitrnice, jelita, tlačanky a klobásy, polévka a sádlo znamenaly hojnou zásobu jídla. (Bestajovský, 2004)

3.2 Velikonoce

3.2.1 Vznik a historie

Velikonoce jsou nejdůležitějším křesťanským svátkem, kterým si věřící připomínají ukřižování a zmrtvýchvstání Ježíše Krista. Ježíš byl ukřižovaný v pátek a jeho slavné vzkříšení se odehrálo v noci ze soboty na neděli. Od nejstarších dob se tak Velikonoce slaví jako svátky radosti z vítězství života nad smrtí a také jako oslava Kristova tajemství.

Velikonoce jsou v písemných křesťanských pramenech uváděny od 2. století, slavily se však i dříve, ve století prvním. Termín slavení Velikonoc však nebyl vždy jednotný, ve druhé polovině 2. století se vedl spor mezi západní a východní církví, kdy se mají Velikonoce slavit. Západní křesťané (včetně Říma) slavili Velikonoce první neděli po prvním jarním úplňku, zatímco na východě byly Velikonoce slaveny ve stejnou dobu, jako židovský svátek Pesach. Tento spor trval necelých sto let a rozhodnutí padlo v roce 325, kdy byl svolán první všeobecný koncil svolaný císařem Konstantinem I. Velikým. Bylo rozhodnuto, že budou všichni křesťané slavit Velikonoce ve stejný den podle přesného výpočtu (bez návaznosti na židovské svátky).

Původně patřila k oslavám Velikonoc pouze jedna slavnost, jejíž hlavní náplní byla společná hostina. V průběhu 4. století této oslavě předchází již i postní doba, kdy se věřící věnují pokání, a samotná slavnost se rozšířila o další dva dny – pátek a sobotu. Velikonoční doba tedy čítá 50 dní, které jsou zakončeny slavností Soslání Ducha svatého. (Šottnerová, 2004)

3.2.2 Výpočet termínu slavení Velikonoc

Velikonoce stále zůstávají pohyblivými svátky a jejich datum se tak každý rok mění. Oslavy mohou připadnout na datum v rozmezí od 22. března do 25. dubna. Pro určení tohoto data platí několik neměnných pravidel:

Základním pravidlem je, že se Velikonoce slaví první neděli po prvním jarním úplňku. Toto pravidlo je doplněno několika dalšími, aby nedocházelo k různému výpočtu a Velikonoce byly slaveny ve stejný den po celém křesťanském světě.

Pokud se setkají termíny astronomické jarní rovnodennosti a prvního jarního úplňku 20. března, není tento úplněk považován za jarní, neboť ten církev váže ke dni 21. března. Velikonoce se pak slaví v neděli po následujícím úplňku, který bude po 21. březnu.

Je-li první jarní úplněk v sobotu 21. března, pak se Velikonoce slaví v neděli 22. března. Toto datum je tak první, na které můžou připadnout oslavy Velikonoc.

Jestliže se setkají jarní rovnodennost a úplněk v neděli 21. března, pak se za Velikonoční neděli považuje následující neděle, Velikonoce se tak slaví 28. března.

Případně-li první jarní úplňk až na 19. dubna a tento den je neděle, přesune se úplňk o jeden den zpět na 18. dubna a Velikonoce se slaví v neděli 19. dubna. Kdyby se úplňk neposunul, slavily by se Velikonoce až 26. dubna, což je již mimo stanovené rozmezí.

Posledním pravidlem je, že se nesmí Velikonoce slavit dvakrát v nejzazším přípustném termínu 25. dubna během jednoho devatenáctiletého cyklu tzv. zlatého čísla. Pokud takový případ nastane, je jedna z Velikonočních nedělí posunuta o týden zpět na 18. dubna. Tento případ nastal například v cyklu od roku 1937 do roku 1956, kdy by podle výše stanovených pravidel připadla Velikonoční neděle na 25. dubna v letech 1943 a 1954. Velikonoční neděle tak připadla na 25. dubna 1943 a na 18. dubna 1954. (Vavřinová, 2006)

3.2.3 Postní doba

Doba postní (nebo také kající) je období přípravy na velikonoční svátky. Toto období je spojováno zejména s půstem a pokáním. Zpočátku zahrnovala postní doba pouze dva dny, a to pátek a sobotu před Velikonoční nedělí. Církev však chtěla, aby doba pokání „napravených hříšníků“ byla delší a také, aby nebyla doba před Velikonocemi narušena pohanskými svátky spojenými s veselí a bouřlivými oslavami u příležitosti vítání jara, proto se postní doba postupně rozšířila až na 40 dní před Velikonoční nedělí. Zastánci bujarých oslav se však přece jen nedali odradit a pouze slavnosti přesunuli na masopustní dobu. Prvním dnem postní doby je Popeleční středa.

Poslední týden postní doby se nazývá Pašijový týden. Ten začíná Květnou nedělí (jeden týden před Velikonoční nedělí). Hlavními dny pak jsou Zelený čtvrtek, Velký pátek a Bílá sobota. Během Pašijového týdne si věřící připomínají poslední dny Kristova života a to nejen při mších v kostelech, ale také při divadelních hrách či na koncertech (o jedno z hudebních zpracování se zasloužil i Johann Sebastian Bach). Pašije popisují Kristovo zatčení, předvedení před velekněze Annáše a Kaifáše, před Piláta a Heroda, bičování, korunování trním a odsouzení, křížovou cestu, ukřižování a Ježíšovu smrt a jeho uložení do hrobu. (Vavřinová, 2006)

3.2.4 Lidové oslavy

V křesťanském světě je Slavnost Zmrtvýchvstání Páně (Neděle velikonoční, Boží hod velikonoční) začátkem Velikonoc a hlavním dnem, kdy probíhají oslavy. K tomuto dni se dříve vázaly i různé obyčeje a zvyky, které se ale do dnešní doby nedochovaly.

Lidová tradice je ale jiná a hlavní oslavy a veselí připadají až na velikonoční pondělí. To snad proto, že neděle patří duchovním oslavám a obřadům. K tomuto dni se vážou četné obyčeje a zvyky, které v mnoha případech spadají do předkřesťanské doby. Nejrozšířenějším zvykem je chození na pomlázku (chození na koledu, s pomlázkou, koleda velikonoční nebo jen pomlázka). V dnešní době patří mezi privilegia chlapců, dříve však na pomlázku chodily také dívky, které k tomu měly příležitost na velikonoční úterý. Hlavním cílem chození na pomlázku je pomlazení dívek, aby „neuschly“. Ten, kdo není pomlazený, bude celý následující rok pomalý, líný a nedochvilný. Z toho důvodu se k pomlázce používají mladé zelené proutky, ze kterých má mládí a síla přejít na dívky. K pomlázce také patří různá říkadla a básničky, mezi nejznámější patří:

Hody, hody, doprovody, dejte vejce malovaný.

Nedáte-li malovaný, dejte aspoň bílý,

slepička vám snese jiný.

V komoře v koutku,

na zeleném proutku.

Proutek se ohýbá, slepička kdáče,

Panímáma do komůrky pro vajíčko skáče.

Mládenci za koledu dostávají malovaná vajíčka, pentle a stuhy, ale také sladkosti, ovoce či alkohol.

K oslavám patří také polévání vodou, tzv. oblévačka. Tento zvyk však postupem času stále více mizí. Brzy ráno obcházel mladí muži domy, a když našli dívku ještě v posteli, polili ji studenou vodou. Někdy se také stávalo, že mládenci odnesli dívku (i s postelí) z domu a hodili ji do potoka či rybníka. (Trnková, 2009)

3.2.5 Symboly

3.2.5.1 Pomlázka

Slovo pomlázka může značit nástroj, se kterým chlapci chodí na Velikonoce na koledu; celou tuto tradici, tedy chození na koledu = pomlázka; nebo také velikonoční dary, které chlapci dostávají. V tuto chvíli se budu věnovat pomlázce jako nástroji. Pomlázka (nebo

také tatar, mrskút, mrškačka, šlaháčka) by měla být spletená z několika mladých proutků (většinou vrbových). Jejich počet je různý podle stylu pletení a zručnosti. Styl pletení se navíc liší kraj od kraje. Většinou mají podobu copu nebo hranolu, který se plete z osmi proutků. Složité pomlázky, pletené až z 16 proutků, byly obdivovány jako důkaz zručnosti. Na konec pomlázky chlapi dostávali od vymrskaných děvčat barevné stuhy.

Pomlázka z osmi proutků: Silnější konce proutků svážeme dohromady (pomocí provázku nebo je omotáme dalším proutkem a vytvoříme tak držadlo). Proutky si rozdělíme na poloviny, v každé ruce tedy budeme držet čtyři proutky. Vezmeme krajní proutek v pravé ruce a vedeme jej mezi druhým a třetím proutkem v levé ruce, ohneme jej a vrátíme zpět do pravé ruky, tentokrát však na vnitřní krajní pozici. Po tomto kroku máme opět v každé ruce čtyři proutky. Podobně pleteme z druhé strany: vezmeme krajní proutek z levé ruky, vedeme jej středem čtveřice v pravé ruce a spodem vrátíme zpět do levé ruky dolů. Opět máme čtyři proutky v každé ruce. Tento postup opakujeme až na konec proutků. Na konci pomlázku zavážeme provázkem. (Bestajovský, 2004; Šottnerová, 2007)

3.2.5.2 Kraslice

Tradice malovaných vajíček pochází již z předkřesťanské doby a její vznik je předmětem mnoha spekulací. Každý si symboliku malovaných vajíček vykládá po svém, i církve má několik vysvětlení, proč se lidé na Velikonoce obdarovávají malovanými vajíčky.

Vejde je symbolem nového života, plodnosti, vzkříšení. Tento význam vejci připisovali lidé již v době kamenné či v Egyptě, kde se vejce objevovala v hrobech. Jejich barvením se měla umocnit magická síla vajíčka.

Tradice zdobení vajíček se dochovala až do dnešní doby, malovaná vajíčka (kraslice) jsou tradiční „povinností“ dívek. Zdobí se vajíčka vyfouknutá (dutá, prázdná) i plná, záleží také na účelu. Má-li kraslice vydržet jako dekorace, vajíčko se nejdříve vyfoukne, aby se nezkazilo a nezasmrádlo. Technik barvení vajíček je celá řada, liší se použité materiály i vzory. Podle tradičního zdobení se dá také určit, odkud kraslice pochází.

Základní barvou kraslice je červená na znamení života, proudící krve a lásky. Mezi další oblíbené barvy patří zelená, symbolizující přírodu, žlutá jako slunce nebo hnědá a černá jako země.

Pomocí vzorů a symbolů mohla děvčata předávat zprávy mládencům, kteří ji přišli vymrskat. Bylo tedy běžné, že se každé vajíčko malovalo konkrétní osobě. Na kraslicích se

objevují převážně ornamenty, květiny, motivy lidských postav a slunce, ale také krátké psané texty.

Mezi nejstarší techniky zdobení vajíček patří zdobení voskem. Na vajíčku se roztaveným voskem namaloval ornament, vajíčko se poté celé nabarvilo a po zaschnutí barvy se vosk oloupal. Zůstalo tak barvené vajíčko s bílým ornamentem. Další rozšířenou technikou je barvení pomocí cibulových slupek, petržele, sena nebo jabloňové kůry. Na vajíčko se pomocí gázy nebo klasických silonek připevní různé lístky (řebříček obecný, jahodník, sasanka) a vajíčko se dá vařit do odvaru z cibulových slupek. Po uvaření se gáza s lístkem sundá a na tmavě hnědém vajíčku vynikne světlejší motiv lístku. Vajíčko se pak může ještě potřít troškou sádla, aby bylo krásně lesklé. Kraslice lze také zdobit pomocí lepení kousků látek, tkanin, sena, korálků; drátkováním nebo reliéfním nanášením různě zbarveného vosku, který se již nepřebarvuje. (Vavřínová, 2006; Bestajovský, 2004; Šottnerová, 2007)

3.2.5.3 Hrkačka

Zvyk hrkání na Velikonoce pravděpodobně pochází z předkřesťanské doby, podobně jako další velikonoční zvyky. Hrkání je spojováno s obřadními rituály k zahánění zlých sil, které by mohli po zimě, v době probouzení přírody, ohrozit cyklus a budoucí úrodu.

Hrkání je ve spojení s Velikonocemi uváděno jako náhrada zvonů, které tzv. odletěly do Říma, od poledne Zeleného čtvrtka. Hrkalo se až do Bílé soboty vždy ráno mezi čtvrtou a šestou hodinou, ve dvanáct hodin a v době večerního klekání.

K hrkání se používají dřevěná ozubená kolečka různých velikostí, které by si chlapci, kteří chodí hrkat, měli vyrobit sami (případně za pomoci dospělých). Používají se hrkačky, klepačky i složitější stroje ze dřeva a hrkající trakaře. Některé nástroje se v rodinách dědí z generace na generaci. V jedné vesnici může být i více skupin hrkačů, které si rozdělí území. Hrkači musí obejít celou vesnici a za svou službu dostávají od lidí dárky v podobě sladkostí, ovoce, ale i peněz. Vůdce skupiny má za úkol nejen udržovat pořádek ve skupině, hlídat trasu a vést, ale také rozdělit vykoledované dary. (Vavřínová, 2006; Šottnerová, 2007)

3.2.5.4 Mazanec

Stejně jako k Vánocům patří vánočka, k Velikonocům patří mazanec. Ten patří mezi obřadní pečivo v České republice od nepaměti. Mazance se tradičně pečou na Bílou sobotu. Těsto se používá podobné, někdy dokonce stejné, jako na vánočku, tvar mazance je ale jiný –

tradičně se pečou ve tvaru bochníku chleba, proto se jim někdy říká také bochánky. (Vavřinová, 2006)

3.2.5.5 Beránek

Beránek patří mezi nejčastěji užívané symboly křesťanství. Svůj původ má v dobách Starého zákona. Jako beránek je mnohdy zobrazován i Ježíš Kristus jako zmrtvýchvstalý nebo také věřící jako součást Božího stáda.

Do 19. století byla jehněčí pečeně tradičním jídlem na Velikonoce, poté ji vystřídal pečený beránek z těsta. (Vavřinová, 2006; Šottnerová, 2004)

3.2.5.6 Zajíc

Zajíc je symbolem pokory, chudoby, skromnosti a sebeobětování. K velikonočním oslavám v České republice patří až od 17. století, kdy k nám tento zvyk přišel z Německa. Velikonoční zajíc obdarovává děti vajíčky, případně vajíčka schovává na zahradě a děti je pak musí hledat. Tento zvyk u nás ale není tak rozšířený, typický je např. pro USA nebo Austrálii, kde se pořádají velké slavnosti s hledáním vajíček v parcích atd. U nás se zajíc jako ten, kdo nosí vajíčka, objevuje jen málo, například v básničkách a říkankách:

Já jsem malý zajíček,

nesu pytel vajíček.

Potkala mě koroptvička, chtěla jedno červené,

já povídám ne, ne, ne.

Na paloučku za lesíčkem mám já strýčka králíčka,

tomu nosím každým rokem malovaná vajíčka.

Zajíc jako symbol Velikonoc patří v dnešní době převážně ke komerčním záležitostem v podobě sladkých zajíčků z čokolády, marcipánu nebo sladkého těsta. (Šottnerová, 2009; Václavík, 2010)

3.3 Apríl

Apríl je den, kdy jsou dovoleny různé žertíky a vtípky. Slavíme jej 1. dubna. Jeho původ není známý, v Česku se první zmínka o něm datuje do roku 1690. Díky datu na začátku

jara se tato tradice mnohdy přisuzuje oslavám jara, které tak má být veselé, hravé a přívětivé, po studené dlouhé zimě.

Žerty a nástrahy lidé chystají většinou na svou rodinu a známé, ale nemusí to tak být vždy. Dříve se s oblibou používal žert s vypůjčením či koupí smyšlených neexistujících předmětů, jako například mezera do žebříku, bublina do vodováhy, zaječí peří, vtipné semínko. (Bestajovský, 2004; Šottnerová, 2007)

3.4 Pálení čarodějnic

Poslední dubnový den patří slavnosti pálení čarodějnic, dříve také nazývané Filipojakubská noc. Tento název spojuje jména apoštolů Filipa a Jakuba, s jejich osobami ale nijak nesouvisí.

Již od středověku byly pořádány hony na čarodějnice, které pak byly upalovány na hranicích. Čarodějnice byly považovány za stoupence d'ábla a původce zla, nemocí a neúrody. Lidé se proti nim snažili chránit různými metodami: na vyvýšených místech se zapalovaly ohně, před chlévy se sypal písek nebo dávaly vykopané drny (čarodějnice nesměla dovnitř, dokud nespočítala zrníčka písku nebo stébla drnu), před vrata se dávaly pichlavé pruty a trny, aby se čarodějnice poranila, do oken se dávaly zelené ratolesti, mnohdy dokonce posvěcené v kostele, využívaly se všemožné bylinky a bylinné odvary.

Jak šel čas, tradice se změnila a místo ohňů, zapalovaných jako ochrana proti čarodějnicím, se zapalují ohně pro upálení čarodějnice, tedy její figuríny. Pořádají se slavnosti, na které se převážně děti vystrojí jako čarodějnice, nesou figurínu vesnicí a ve velkém ohni ji spálí. Při tom se tancuje a zpívá, opékají špekáčky a hrají hry. (Bestajovský, 2004; Šottnerová, 2009)

3.5 Stavění máje

Máj, nebo také májka je spojen s lidovou tradicí oslavy jara a lásky. Je tak dalším pokračováním zvyklostí na oslavu přírody, která se probouzí po zimě, a dobré úrody. Stavění májky se hlavně na vesnicích dodržuje do dnešních dnů. Mládenci z vesnice pokácí nejvyšší, většinou jehličnatý strom v lese, osekají spodní větve a oloupou kůru (někdy jen spirálovitě oloupou pruh kůry). Dívky pak špičku májky ozdobí mašlemi, šátky, krepovými květy a pod špičku připevní ozdobený zelený věnec. Někdy se na věnec zavěsí také alkohol, který je pak lákadlem pro pány – kdy vyleze po májce výš a v kratším čase, má na tento alkohol nárok. Májky se staví většinou 30. dubna, aby bylo na první květnový den vše připravené. V

některých vesnicích chodí průvod, který svolává lidi k večerní zábavě u májky nebo v hospodě.

V dřívějších dobách také chlapci stavěli malé májky pod okna svých vyvolených, většinou udělaných z břízy.

Chlapci z okolních vesnic se snažili pokácet májku a májky tak musely být hlídány, aby je někdo neukradl. Pokud byla májka ukradená, byla to velká potupa a hanba a vesnice byla ochuzena o slavnost při kácení májky.

Jednou z tradic, která se nedochovala, bylo sypání chodníčků lásky – pomocí písku nebo pilin se vysypala pěšinka od domu chlapce k domu jeho dívky. Chlapec tak dívce vyznával lásku nebo tak ostatní mohli zveřejnit vztah, který chtěli milenci utajit.

Zvyk, který se dochoval, je polibek pod rozkvetlou třešní či břízou. Dívka, která zůstane nepolíbená, do roka uschne.

Oslavy 1. května jako oslavy lásky byly za vlády komunistů zastíněny politickými oslavami Svátku práce a prvomájové průvody tak s sebou nesly i politická hesla a transparenty. Toto období tak jistou měrou utlumilo slavení tohoto svátku i v pozdější době, jelikož zůstalo zakořeněno ve vzpomínkách nedobrovolně zúčastněných. (Šottnerová, 2009)

3.6 Jízda králů

Jízda králů patří řadu let k slavnostem již jen několika obcí na Moravě (na Slovácku a Hané). Vzhledem k poloze obce Žlutava tuto slavnost uvádím jako jednu ze specifických zvláštností regionu (Žlutava leží na rozmezí regionů Slovácka, Valašska a Hané, je jejich okrajovou částí, vliv jednotlivých regionů je tak rovnoměrný). Dříve byla jízda králů (hra králů, hra na krále, honění králů) rozšířená po celé republice i v zahraničí. Patří k lidovým zvyklostem oslavujícím příchod jednotlivých ročních období, jarní a podzimní rovnodennosti, letního a zimního slunovratu.

Vznik této tradice a její podoby se připisuje příběhu o králi, který prchal krajinou. Tohoto krále u sebe schovali místní poctiví lidé a převlékli jej do ženského šatu. Do úst mu vložili růži, aby nemohl mluvit a nepoznali jej tak po hlase. Jestli je tento příběh pravdivý a váže se ke vzniku tradice, se nedá s určitostí říct, pro zúčastněné nemá velkou váhu. Důležitá je pro ně prestiž a pýcha, že mohou usednout na ozdobeného koně a stát se součástí této slavnosti.

V současnosti patří k nejdůležitějším slavnostem ta ve Vlčnově na Slovácku, kterou si přiblížíme v následujících řádcích, některé znaky a zvyky se mohou u jiných lišit.

Jízdy králů se účastní mladí muži na koních, nejdůležitějším z nich je postava krále. Celou družinu pak tvoří řada mužů na koních, z nichž každý má nějakou funkci, ale na pohled mohou vypadat pro nezasvěcené stejně. Vedle krále jsou dva pobočníci, kteří mají za úkol chránit krále šavlemi; vepředu jedou hlasatelé a vyvolávači, kteří mají za úkol sdělovat přihlížejícím dávná poselství; vzadu jezdí vyběrači, kteří vezou pokladničky či koše na dary přihlížejících. Král by měl být paník, proto se vybírá chlapec ve věku deset až dvanáct let. Jede na bílém koni a je oblečený do ženského kroje. Přes obličej má barevné pentle a v ústech květ (většinou karafiát nebo růži), aby nemohl mluvit. Ostatní členové družiny jsou starší. Jako vyvolávači jsou vybíráni odvážnější z nich, kteří jsou dostatečně výřeční.

Dříve měl každý vlastního koně, teď se koně půjčují i z okolních vesnic. Koně zdobí celá rodina. Základem jsou pentle a ručně dělané květy z krepového papíru, hlavně pak velké, složitě vyráběné květy růží, které jsou součástí i oblečení třech hlavních jezdců. Ozdoby jsou připevněny po celém těle koně a zapleteny do jeho hřívy. Výzdoba je hodně barevná a veselá a je zcela v rukou rodiny jezdce. Tradice „předepisuje“ pouze styl, ale konečný výsledek je prestiží a ukázkou umu.

Celá družina se sejde u domu rodičů krále, kde se k nim král přidá. Potom společně vyrazí průvod po hlavní ulici. Jelikož se Vlčnov stále rozrůstá, vynechávají se boční ulice, kudy průvod nechodí. Na návsi projde obě strany a je zakončen v místě konání večerní zábavy. Vlčnovská jízda králů získala takový vzhled, že se rozšířila až na tři dny a jezdí se na ni dívat lidé zblízka i z dálky. (Frolec, 1990; Jilík, 2014)

3.7 Otevírání studánek, Královničky

Obřad čištění studánek byl spojen s dalšími jarními slavnostmi, jelikož byly studánky důležitým zdrojem vody. Voda ze studánek byla potřebná nejen na pití, ale také pro dobytek a pole, na kterých byli lidé závislí. Tohoto obřadu se účastnily mladé dívky, protože se věřilo, že dívčí nevinnost má magickou očištnou moc. Dívky nejprve očistily okolí studánek a na kraj položily věnečky a květiny. Vodu ze studánky pak rozlévaly do všech světových stran.

Po otevření studánek následovala další dívčí tradice, které se říkalo Královničky. Ta byla protikladem ryze chlapecké Jízdy králů. Dívky ze svého středu zvolily jednu (někde i více), kterou oblekly do bílých šatů s věnečkem na hlavě a spolu s ní chodily koledovat po vesnici. Z výslužky pak večer uspořádaly slavnost.

Tyto tradice patří k těm, které jsou téměř zapomenuty, avšak v některých částech republiky se k nim snaží vrátit. (Trnková, 2010; Bestajovský, 2004)

4 Svátky v létě

4.1 Pout'

Poutě se konaly každoročně a účastnit se jich byla téměř povinnost. Lidé chodili na místa, která byla spojena s osobou některého ze svatých (nejprve jen s osobou Ježíše, později i s dalšími, především s Pannou Marií). V našem okolí k těmto místům patří především Hostýn a Velehrad. Často se zde stavěly kostely nebo kapličky a lidé se sem chodili modlit, věřili totiž, že budou jejich modlitby lépe vyslyšeny.

Postupem času se z ryze náboženských cest staly veselice spojené s ruchem a zábavou, na svatých místech se stavěly stánky se suvenýry, hračkami a sladkostmi, později se tzv. poutě dostaly do měst a vesnic, kam přijíždí kolotoče a další zábavné atrakce převážně pro děti. (Bestajovský, 2004)

4.2 Jarmark

Trhy a jarmarky měly dříve velký význam. Probíhal zde obchod nebo směňování zboží, lidé se zde dovídali novinky z okolí a důležité zprávy, ale také se zde konaly soudy. Trhy se zpravidla konaly každý týden, většinou v sobotu. Mimo pravidelné trhy bývaly i jarmarky, které byly většinou spojené s významnou událostí – výročí založení vesnice, svátek svěťce.

Na trhu se scházeli zástupci různých řemesel, lidé zde tak mohli koupit košíky, keramiku, látky, ale také ovoce a zeleninu, vajíčka, pečivo nebo cukrářské výrobky. (Bestajovský, 2004)

4.3 Svatojánská noc

Oslavy připadají na 23. června. Svatojánská noc má kořeny pohanské a je spojována s letním slunovratem. Jelikož se církvi nedařilo tyto pohanské oslavy léta vymýtit, spojila je s církevními oslavami narození Jana Křtitele.

Slunce dosahuje 21. června své největší síly a pak začíná slábnout. Lidé mu proto chtěli všemožně pomoci a dodat mu potřebnou sílu. Z toho důvodu se v noci zapalovaly velké ohně, jejichž teplo a světlo mělo přejít na Slunce. K zapalování ohňů docházelo na nejvyšším kopci v okolí, kde chlapeři postavili velkou hranici a doprostřed postavili strom. Na ten dívky upletly věnečky a připevnily mašle. Kolem ohně se pak tancovalo a hrály se hry. Věřilo se, že až strom v ohni spadne, mají se posbírat z něj spadlé věnečky, které pak budou chránit stavení či dobytek.

Dívky prohazovaly věnečky z kvítí ohněm, a pokud jej na druhé straně chytil její milý, znamenalo to pro pár štěstí. Pár také mohl společně přeskakovat oheň a pokud se ani jeden nepopálil, měl být pár šťastný a zdravý. Pohled do ohně skrz věneček z černobýlu měl zase uchránit před bolestmi hlavy a očí.

V tuto noc se také otevírá země a vydává poklady. K nalezení takového pokladu je nutné najít kvetoucí kapradí, které vydává zlatavou zář, a na bílé plátno nechat spadnout jeho květ. Kdo má takový květ, stane se neviditelným, rozumí zvířatům a rostlinám. Pomocí květu také nalezne místo, kde se ukrývá poklad. Tam musí prokázat svou skromnost a vzít si jen tolik, kolik unese, jinak se ho zmocní zlé síly jako bludičky, divoženky, čerti a čarodějnice. (Bestajovský, 2004; Beneš, 1990)

4.4 Dožínky, Dočesná

Letních svátků a slavností nebylo mnoho, snad proto, že lidé pracovali na polích, starali se o dobrou úrodu a neměli čas na bujaré slavnosti. To si vynahrazovali po sklizení úrody. V závislosti na sklizenou plodinu se slavnosti jmenovali různě: po žních (sklizni obilí) to byly dožínky, po česání chmele dočesná.

K takovýmto oslavám patřilo bujaré veselí, hlasitá zábava, tanec a zpěv, ale také různé zvyky, které měly zajistit dobrou úrodu v dalším roce. Dívky pletly velké věnce z obilí nebo chmele, které ozdobily a přinesly hospodáři. Ten za to uspořádal hostinu, při dočesné také vyplatit pomocníky a brigádníky.

Když se z pole odváželo poslední obilí, zastavil se vůz u potoka, studánky nebo rybníka, kde hospodář namočil do vody tři klasy, aby obilí ve stodole neshořelo. Hospodář také nesměl po cestě promluvit, aby obilí nesežraly myši.

Věnce z obilí nebo chmele se schovávaly do dalšího roku, aby zajistily dobrou úrodu i napřesrok. Byly pověšeny na vysoké tyči na dvoře až do jara.

K dočesné patří pití piva a soutěže s tím spojené, jako např. kdo vypije rychleji půl litru piva a podobně. (Jančář, 2000; Bestajovský, 2004)

5 Svátky na podzim

5.1 Vinobraní, Sběr ovoce

Vinobraní má podobný průběh jako dožínky a dočesná. Jsou to oslavy po sklizni vinné révy, která se u nás pěstuje už od dob Karla IV. Mezi významné vinařské oblasti patří Jižní Morava a oblast kolem řeky Labe. V těchto oblastech představuje vinobraní jedny z nejdůležitějších oslav v roce. Časem se oslavy stávaly stále většími a byly směřovány do měst. Na Moravě to bylo především Znojmo, kde se konají slavnosti dodnes. Jejich součástí je také ochutnávka vín a burčáku.

Menší oslavy se pak konaly i při příležitosti sklizení některého druhu ovoce. Tyto slavnosti se ale časem ztrácely a byly zastíněny oslavami dožínek, dočesné či vinobraní. Mezi stálé oslavy sběru ovoce patří trnkobraní ve Vizovicích, které má ale značně jiný průběh, než býval kdysi. Tradiční soutěž v pojídání švestkových knedlíků ale stále zůstává. (Bestajovský, 2004)

5.2 Svatý Václav

Svatý Václav je patronem české země a na jeho počest se na mnohých místech republiky konají slavnosti 28. září. V tento den byl na popud svého bratra Boleslava zavražděn před kostelem v Boleslavi.

Koncem září, kolem svátku svatého Václava, bylo zvykem hnát dobytek ze salaší zpět; po tomto svátku bylo také zvykem platit poddanskou daň, kterou lidé platili většinou formou naturálií (vejce, drůbež, obilí).

Na počest svatého Václava se v současnosti konají slavnosti, nám nejbližší jsou každoročně v Napajedlech. Tam každý rok přijíždí svatý Václav s družinou a je pro něj udělán program s rytířskými souboji, tanci, divadelními hrami a s velkým průvodem městem. (Šottnerová, 2009; Bestajovský, 2004)

5.3 Pouštění draků

Pouštění draků je známé z Číny, kde se první zmínky datují do 4. století přen n. l. Tato zábava nemá nic společného s náboženstvím ani dřívějšími oslavami přírody a ročního cyklu. Pouštění draků je pouze zábavnou činností podzimu. Jakmile se zvedne vítr, objevují se na nebi desítky draků (kupovaných i vlastní výroby), různých tvarů, velikostí a barev. (Bestajovský, 2004)

5.4 Posvícení

To je zlaté posvícení, to je zlatá neděle,

Máme maso a zas maso, k tomu kousek pečeně.

Posvícení bylo konané u příležitosti ukončení všech polních prací. Toto období bylo vhodné pro velkou hostinu, protože bylo dostatek čerstvé mouky, vajec, švestek na povidla a husa byla pěkně vykrmená. Posvícení se konalo v různou dobu, většinou v neděli blízko svátku svätce, kterému byl zasvěcen kostel.

Při posvícení se scházeli lidé i z okolních vesnic, byla to příležitost pro setkání vzdálenějších rodin. Pekla se tradiční husa se zelím a knedlíkem, kuřata, koláče, pilo se pivo. (Bestajovský, 2004)

5.5 Dušičky

Památka zesnulých neboli Dušičky se slaví 2. listopadu. V tento den lidé vzpomínají na zemřelé, chodí na hřbitovy uklidit a upravit místa odpočinku jejich blízkých.

Věřilo se, že v tento den se duše zemřelých vrací na zem a mohou pomáhat lidem nebo naopak strašit ty, kteří jim za života ubližovali. Lidé proto dávali do misek studené mléko nebo máslo, aby si v něm duše mohly zchladit popáleniny z očištění a vyhazovali do ohně jídlo pro dušičky.

Dříve se také říkalo, že duše zemřelých mají v noci bohoslužbu a ocitne-li se mezi nimi nějaký živý člověk, duše ho roztrhají na kusy. (Šottnerová, 2009; Bestajovský, 2004)

5.5.1 Halloween

Na stejnou dobu připadají i oslavy svátku Halloween, který se k nám dostává stále ve větší míře. Jeho původ je v keltské kultuře a nyní je hojně rozšířen v Americe, kam jej přivezli Irové.

Tento den se spojuje s nadpřirozenými silami a temnotou, děti se oblékají do strašidelných kostýmů a koledují. Když jim někdo neotevře nebo nedá sladkosti, vyvedou mu nějakou malou špatnost nebo žert, jako například rozbijí vejce na dveře, potřou kliku dveří atd.

Halloween není typickým českým svátkem, ale díky pronikající americké kultuře a lákavosti u dětí se stále častěji objevuje i u nás. (Šottnerová, 2009)

6 Svátky v zimě

6.1 Vánoce

Vánoční doba patří k dalším významným obdobím roku. Současné vysvětlení Vánoc je převážně křesťanského původu a oslavuje narození Ježíše Krista. Oslavy kolem zimního slunovratu jsou ale staršího data, než narození Ježíše, jejich přesný význam si můžeme jen domýšlet. Pravděpodobně, podobně jako svátky u příležitosti příchodu jara, které se později spojily s Velikonocemi, byly oslavy spojeny s příchodem zimy. Tyto oslavy trvaly 12 nocí (symbolicky 12 nocí za 12 měsíců v roce) a jedna z verzí vzniku pojmenování „Vánoce“ vychází z této domněnky: postupným zkomolením a zkracováním „o dvanácti nocích“ vzniklo „o vánocích“. Jiné zdroje uvádí vznik slova do kontextu s německým slovem Weihnachten. (Bestajovský, 2004)

6.1.1 Vznik a historie

Jak už jsem napsala, Vánoce, jak je známe dnes, jsou připomínkou narození Ježíše Krista. Tyto svátky jsou svým významem pro křesťanský život až za Velikonocemi, které oslavují sebeobětování, umučení a zázračné zmrtvýchvstání Krista.

Datum narození Krista je neznámé, z evangelií lze zjistit jen to, že byl narozen v noci. V různých názorech se objevují často data v jarních měsících (od března do května). Jiné názory naopak spojují jeho narození s termínem Vánoc na konci prosince a jeho početí tak s jarním slunovratem.

Nábožensky laděné obřady byly původně spjaty s dny 6. nebo 10. ledna, kdy se připomínal Kristův křest. Od 3. – 4. století se oslavy narození ustálily 25. prosince, 6. ledna se dále připomínal jen křest Ježíše.

Narození Ježíše Krista je také spojovány s počítáním letopočtů. Tento systém vypracoval v 6. století Dionysius Exiguus, který vypočítal rok Ježíšova narození a od něj začal počítat všechna další léta. Tento systém zpočátku sloužil pouze pro úzkou skupinu lidí, postupně se však rozšiřoval. V 9. století se již používal ve větší míře, ale papežská kancelář jej začala používat až v 15. století. Sestupné počítání let před Kristem se objevuje až od 18. století.

Ježíš se narodil v Betlémě v chudobných podmínkách. Jeho matka Marie a otec Josef putovali do Betléma kvůli počítání lidu a majetku pro lepší výpočet daní. Marie, ačkoliv

panna, byla v očekávání narození syna a byla unavená z dlouhé cesty. V Betlémě ale nenašli volný nocleh (všechny pokoje byly zaplněné nebo neměli peníze – to jsou nejčastěji vykládané příčiny) a tak se schovali ve chlévě. Narození dítěte tak přihlíželi osel a býk, kteří se proto zobrazují vedle Ježíška v jesličkách, kam jej Marie položila. Zanedlouho přišli Ježíška přivítat pastýři, kterým se zjevili andělé a řekli jim o narození spasitele, Tři králové, kterým ukazovala cestu do chléva svítící hvězda a mnoho dalších. Když se král Herodes dozvěděl o narozeném chlapci, kterého lidé považují za spasitele a krále všech králů, nechal zavraždit všechny narozené chlapce v Betlémě. Marie s Josefem a Ježíškem však stihla utéct do Egypta. Příběh o narození Krista se různí v mnoha podáních, proto se může i tento trošku lišit.

Příběh o narození Ježíše je součástí díla mnohých spisovatelů, hudebních skladatelů a malířů. Vánoční motivy jsou ale pro většinu lidí spojeny jen s vánočním obdobím na konci roku, vánoční písně (neboli koledy) a básničky tak zaznívají hojně jen v ten jeden čas. (Frolec, 1989)

6.1.2 Advent

Vánoce mohou být chápány jen jako tři dny hlavních vánočních svátků nebo také jako doba od začátku adventní doby až po svátek Tří králů.

Adventní doba (zkráceně Advent) začíná čtyři neděle před Štědrým dnem, její začátek se tak různí od 27. listopadu po 3. prosince. Lidově se tyto neděle označují jako železná, bronzová, stříbrná a zlatá. Adventní doba je – podobně jako doba postní před Velikonocemi – dobou přípravnou, kdy se očekává příchod Ježíše na svět. Lidé se mají postit, zdržet se nadměrného požívání jídla a pití a věnovat se rozjímání a modlitbám. V domácnostech se uklízí a připravuje se vše na Štědrý den, který je u nás hlavním svátkem. Každou adventní neděli se rozsvěcuje jedna svíčka adventního věnce.

S touto dobou je také spojen tzv. adventní kalendář, který převážně dětem zkracuje a zpestřuje čekání na Vánoce. Začíná vždy 1. prosince a končí 24. prosince (na Štědrý den). Může mít různou podobu, v současnosti je to nejčastěji plochá krabice s očíslovanými okénky – za každým okénkem se ukrývá malá čokoláda s vánočním motivem, může to ale být i například 24 pytlíčků zavěšených na zábradlí a v každém se ukrývá nějaká drobnost (hračka, ovoce nebo sladkost).

Během adventní doby slavíme několik dalších svátků na počest svatých: den svaté Barbory 4. prosince, den svatého Mikuláše 5. prosince, den svaté Lucie 13. prosince. (Šottnerová, 2005; Vavřínová, 2001)

6.1.3 Svatá Barbora

Svatá Barbora je svěťice, kterou zabil (nebo nechal zabít) její otec ve 3. století. Neschvaloval její křesťanskou víru, které se Barbora nechtěla vzdát.

V předvečer svátku, který je 4. prosince, posílal svatý Petr na zem barborky po žebříku (někde také po zlatém provaze). Barborky byly dívky oblečené do bílého šatu, s věnečkem nebo korunkou na hlavě, obličej měly zakrytý závojem nebo sčesanými vlasy. Chodily po dvou až šesti a obcházely stavení, kde vybízely děti k modlení. S sebou nosily metlu, kterou šlehaly na okno při příchodu. Někdy nosily také košík s ovocem nebo oříšky, které rozdávaly hodným dětem. V některých krajích barborky nemluví, pouze se s dětmi pomodlí, jiné děti upozorní na příchod Mikuláše, který hodným dětem přinese dárky a zlé nechá odnést čertem.

Obcházení barborek se u nás ale již moc nevidí.

K svátku svaté Barbory patří také jiná tradice, která se u nás v malé míře ještě vyskytuje. Dívky si mají v tento den utrhout třešňovou větvíčku, tzv. barborku a poctivě ji zalévat až do Štědrého dne. Vykvete-li větvíčka, dívku čeká do roka svatba. Jiná tradice říká, že kolikátý den větvíčka vykvete, tolikátý měsíc v příštím roce bude nejšťastnější. Do třetice je zvyk takový, že si dívka utrhne více větvíček a každé dá jméno některého z chlapců – která větvíčka vykvete první, toho si vezme. (Šottnerová, 2008; Bestajovský 2004)

6.1.4 Svatý Mikuláš

Svatý Mikuláš patří k nejuctívanějším svatým v České republice, přesto mnoho lidí neví, kdo to byl a proč si jeho památku připomínáme. Mikuláš byl biskup, který žil ve 3. – 4. století. Většinu svého majetku (pocházel z bohaté rodiny) rozdál chudým, a aby se vyhnul projevům jejich vděku a díků, odešel do Palestiny. Ve městě Myra se pak stal novým biskupem. (Frolec 1989)

Jeden z příběhů o svatém Mikuláši říká, že dal peníze jednomu chudému kupci. Kupec měl tři dcery, které nemohl uživit a tak si je chtěl vzít sedlák jako děvečky. Sedlák byl ale zlý a krutý, dcery proto raději prodaly své oblečení a boty, aby chvíli vyžili. Když peníze

docházely, chtěly dcery prodat i své vlasy, ale to zaslechl kolem jdoucí Mikuláš a daroval kupci peníze, aby dcery provdal za mládence, kteří měli dcery rádi.

Oslavy Mikuláše se u nás většinou zúžily na obcházení trojice Mikuláš, anděl a čert v předvečer svatého Mikuláše. Tato trojice obchází domy, kde jsou děti, a bylo-li dítě hodné, dostane od Mikuláše a anděla nějaké dárky: sladkosti, ovoce, hračky. Zlobivé děti se naopak bojí čerta, který se snaží je odnést v pytli do pekla, v čemž se mu snaží Mikuláš a anděl zabránit a dítě musí slíbit, že už bude hodné. Dříve při návštěvě Mikuláše dítě dokazovalo, že umí odříkat modlitby, dnes se tento zvyk přeměnil na zpívání písniček a recitování básniček.

Asi do 18. století chodil Mikuláš v doprovodu celého průvodu masek a připomínal tak masopustní průvod. V průvodu se neobjevovali pouze anděl a čerti, ale mnoho dalších postav. Tento zvyk na většině území již zcela vymizel, ale najdou se místa, kde stále trvá. Jedním z nich je i obec Žlutava. Tradice mikulášských průvodů je zde stará bez mála 200 let a zachovává se do dnešní doby jen s malými obměnami. Koná se vždy v pátek nejbliže 6. prosinci.

Týden před mikulášským průvodem chodí posli, což je skupinka laufrů a čertů, kteří obcházejí obec a do zápisníku si značí přání dětí.

„Aktéry mikulášské obchůzky jsou vždy jen místní muži a chlapci – nejnižší věková hranice je 15 let. Po dovršení tohoto věku mohou chlapci chodit jako čerti, starší chlapci a muži oblékají masky tzv. laufrů a muřinů. Mikuláš bývá většinou nejstarší, důstojně vyhlížející muž ze skupiny.“ (Obec Žlutava, 2014, s. 2)

Průvod vede postava Turka, který je oblečený v červené turecké uniformě s červenou maskou na obličej i červenými rukavicemi. Nosí vysoké boty a v ruce má šavli. Za Turkem jde Mikuláš, který má dlouhé bílé vousy je oblečený v tradičním biskupském oděvu s kutnou a mitrou, s vysokou čepicí s vyobrazeným křížem a zlatou berlou. Za ním jdou panáčci s pokladničkami a anděl. Ti jsou celí v bílém, anděl má křídla na zádech a v ruce zvonek nebo metličku. Za nimi následují laufři neboli bílí. To je skupina osmi až deseti svatých mužů, jsou oblečení do bílých kalhot a bílého trika, přes které mají ručně dělaný papírový krunýř zdobený křížem nebo svatými obrázky. Obličej jim zakrývá bílá maska, na hlavě mají vysoké špičaté čepice s trásněmi. V ruce nesou krátké bičičky, se kterými šlehají přihlížející. Předěl mezi dobrem a zlem tvoří smrtka. Ta je celá v bílém oblečení s černě vyznačenými kostmi, včetně masky s vyznačenou lebkou. Na hlavě má bílou špičatou čepici a nese kosu a kladívko.

Předposlední skupinou jsou muřini neboli černí. Tvoří ji osm až deset mužů v černém oblečení a s černými krunýři. Na těch jsou symboly válek, nemocí atd. Na hlavě mají velké černé klobouky, na krepě jim vlají bílé třásně, na obličejích mají černou masku. V ruce nesou štychary, kterými trkají do přihlížejších. Štychary jsou hole o délce asi půl metru, na konci mají lebku velikosti pěsti v bílé barvě. Průvod uzavírají čerti, což jsou nejmladší účastníci průvodu. Na sobě mají kožichy, masky a čepice s rohy, nesou s sebou řetězy, vidle a pytle.

Průvod vychází z tzv. pekla z místní sokolovny a jde k obecnímu úřadu, kde žádá starostu obce o povolení pochůzky. O povolení žádá Turek, který poklekne, šavlí udělá znamení kříže a vysloví žádost. Po udělení práva se masky mohou rozběhnout mezi přihlížejší a hříšníky potrestat šleháním bičů, trkáním štycharů nebo „odnesením“ do pekla. Mikuláš společně s andělem naděluje dětem dárky, smrtka šíří hrůzu poklepáním kladívka na kosu a panáčky vybírají drobné příspěvky od přihlížejších. (Obec Žlutava, 2014)

6.1.5 Svatá Lucie

Svátek svaté Lucie se slaví 13. prosince. Lucky jsou oblečeny v bílém, někdy mají přes sebe (i přes hlavu) bílé prostěradlo a zabílený obličej. Lucie jsou (ve srovnání s Barborkou) hroživější, mnohdy nosí s sebou nejen metlu, ale i nůž a hrozí dětem, že nebudou-li se postít, rozpárou jim břicha. Jinde Lucie nosí peroutku a ošatku se sazemí nebo moukou a černí / bílí dospělí i děti.

Tento svátek se slaví na počest svaté Lucie, která byla zabita pro svou křesťanskou víru. Žila v době pronásledování křesťanů, kdy odmítla nabídku k sňatku s pohanským aristokratem. Ten ji udal a Lucie byla za trest poslána do nevěstince, aby ztratila svou čistotu. Vojáci, kteří pro ni přišli, s ní ale nedokázali hnout a nakonec Lucii podřízli hrdlo. (Šottnerová, 2008; Jarkovský, 2011)

6.1.6 Vánoce – Štědrý den, 1. Svátek vánoční, 2. Svátek vánoční

V českých zemích připadají hlavní oslavy Vánoc na Štědrý den 24. prosince. V mnohých zemích je tradice jiná, kde se naděje a očekávání především dětí upínají k ránu 25. prosince. K Vánocům se váže mnoho zvyků a tradic, které se někde dodržují, jinde si je upraví a někde se nedodržují vůbec. Vánoční zvyky se tak mohou velice různit, proto se mohou trochu lišit i ty následující.

V česku se vše chystá na Štědrý den mnohdy dlouho dopředu. V domácnostech se uklízí i jindy opomíjené věci a provádí se tzv. vánoční úklid. Cukroví se peče několik dní dopředu, stejně tak vánočka, která by neměla chybět na vánočním stole. Ačkoliv jsou Vánoce považovány za svátky klidu a pohody, kdy se má celá rodina sejít pohromadě a užít si pár chvil ve vzájemné úctě a lásce, jsou pro mnohé spíše obrazem shonu a nervozity.

Na Štědrý den se má držet půst až do východu první hvězdy. Toto je jeden ze zvyků, které bývají velice často upraveny. V některých rodinách půst nadržuje, jinde mají „povolená“ jídla jako například suchou vánočku na snídani a čočkovou polévku na oběd. Kdo půst vydrží, uvidí večer zlaté prasátko. Ačkoliv zlaté prasátko nikdo neviděl, udržuje se tento zvyk dodnes. (Bestajovský, 2004; Šottnerová, 2009)

6.1.6.1 Štědrovečerní stůl

Štědrovečerní stůl má být připraven pro sudý počet osob, jinak by se kolem obcházející smrt v příštím roce pro někoho vrátila. Proto se případně prostírá pro pocestného, aby byl počet prostřených míst sudý. Pod každým talířem by měla ležet šupina z kapra, kterou si mnozí schovávají do peněženky. Ta má zajistit dostatek peněz v dalším roce. Od stolu se nesmí nikdo zvednout, dokud všichni nedojí, protože by se příští rok všichni už nesešli. Proto muselo být u stolu připraveno vše potřebné. Před večeří se dříve objevoval zvyk stoupnutí na na zemi ležící sekeru bosou nohou, aby dotyčného v dalším roce nebolely nohy – tento zvyk se ale v současnosti moc často nedodrжуje. Před usednutím se všichni společně pomodlili a zavzpomínali na minulý rok a na ty, kteří s nimi u stolu už být nemohou. (Zindelová, 2010; Šottnerová, 2009)

Složení jídla bývá různé, mnohdy pozměněné podle obliby a chuti. Prvním chodem tak může být krupicová (nebo jiná) kaše, která nám má připomenout jídlo našich předků. Následuje rybí polévka, vařená z hlav a vnitřností kaprů. Tradičním jídlem je pak smažený kapr a bramborový salát. (Ten se často nahrazuje jiným druhem ryby nebo kuřecím řízkem.) Po večeří se jí vánočka a cukroví, pije čaj, káva nebo alkohol jako pivo, víno či pálenka.

6.1.6.2 Vánoční věštění

Když mají všichni dojedeno, čeká se na znamení, že Ježíšek donesl dárky. Tuto chvíli si mnozí zkracují a zpříjemňují zpěvem vánočních koled a dalšími zvyky. Mezi ty patří lití olova, házení botou (pantoflem), krájení jablka nebo pouštění skořápek.

Lití olova se již moc často nevidá, ale v některých domácnostech přece jen nevyumizelo. Roztavené olovo se nalije do vody a podle tvaru, který vznikne, se věští, co dotyčného asi čeká v dalším roce. Při lití se říká: „Štědrý večere, olovo leju, řekni mi, čeho se naděju.“

Svobodné dívky zkoušejí hodit pantoflem nebo jinou botou tak, že se zády postaví ke dveřím a pravou rukou za sebe hodí botu. Otočí-li se bota špičkou směrem ke dveřím, dívku čeká svatba a odchod z domu. Otočí-li se naopak, zůstane ještě alespoň rok doma.

Podle rozkrojeného jablka se zase pozná, jestli bude následující rok šťastný nebo ne. Jablko se rozkojí horizontálně a tvoří-li jádýrka hvězdičku, čeká nás šťastný rok. Tvoří-li křížek, znamená to neštěstí nebo dokonce smrt. Podobná tradice se objevuje i s ořechy – když je ořech uvnitř černý, znamená to neštěstí.

Ořech se také používá k pouštění po vodě. Do skořápky se umístí svíčka a taková „lodička“ se pustí na vodu v misce. Podle chování se pak věští, co nás čeká. Když se lodička potopí, znamená to smůlu; zůstane-li ve středu nádoby, zůstane i dotyčný doma; jestliže se lodička doplaví k okraji, čeká dotyčného odchod z domu. (Kochová, 2010)

6.1.6.3 První a druhý svátek vánoční

Další vánoční svátky byly určeny k rozjímání a klidu. Nemělo se uklízet ani stlát postele. Na Boží hod vánoční 25. prosince se nemělo chodit po návštěvách, což je tradice, která se dodržuje snad nejméně. Rodiny navštěvují své babičky a dědečky, tety a strýčky, aby s nimi sdíleli radost a sváteční čas. Na svatého Štěpána 26. prosince se pak chodilo na koledu. Koledníci byli dříve všeho věku, postupně ale chodívali koledovat jen děti. (Bestajovský, 2004; Šottnerová, 2009)

6.1.7 Tři králové

Tříkrálovou koledou 6. ledna pro většinu lidí končí vánoční období. Odstrojuje se vánoční stromeček, uklízí se vánoční výzdoba. Převlečení tři králové chodí od domu k domu a zpívají koledy. Nade dveře každého domu pak napíší počáteční písmena jejich jmen Kašpar, Melichar a Baltazar a letopočet.

My Tři králové jdeme k vám,

šťěstí, zdraví vinšujem vám.

Štěstí, zdraví, dlouhá léta,

my jsme k vám přišli zdaleka.

6.1.8 Symboly

6.1.8.1 Adventní věnec

Adventní věnec (adventní svícen) nám slouží k odpočítávání času zbývajících do Štědrého dne. Zpravidla jsou na něm umístěny čtyři svíce, každou adventní neděli se jedna svíce zapálí. Vznik adventního věnce je nejasný, vysvětluje se dvěma teoriemi. První z nich připisuje zásluhy německému teologovi Johannu Heinrichu Wichernu, který v 19. století vytvořil adventní svícen pro děti za sirotčince, které se ho neustále ptaly, kdy budou Vánoce. Wichern na něj umístil 23 svíci (4 velké bílé svíce pro každou neděli, mezi ně dalších 19 červených za každý další den). Jiná teorie říká, že má svícen ze zelených větví kořeny již v předkřesťanské době, kdy byly zelený věnec i svíce považovány za symbol života v protikladu k studené zimě. (Jarkovský, 2011; Bestajovský, 2004)

6.1.8.2 Betlém

Až do 19. století byl betlém hlavním symbolem Vánoc, poté byl postupně vytlačován německým vánočním stromečkem. Betlém představuje výjev narození Ježíše Krista, nechybí zde tedy Ježíšek v jesličkách, Marie s Josefem, osel a býk. Dalšími typickými postavami jsou Tři králové a pastýři, zvířata jako ovce nebo krávy s telaty a anděl. (Bestajovský, 2004; Šottnerová, 2009)

6.1.8.3 Jmelí

Lidé odpradáвна považovali jmelí za zázračnou rostlinu, jelikož mělo zelenou barvu i v zimě, a připisovali mu léčivou moc. Na Vánoce se jmelí zavěšuje pod strop, a kdo pod ním projde, ten bude mít štěstí. Z Anglie se také rozšířila tradice, že může muž políbit jakoukoliv dívku, se kterou se pod jmelím potká. (Bestajovský, 2004)

6.1.8.4 Koleda

Podobně jako pomlázka má i slovo koleda více významů. Může značit vánoční písně a říkadla; nebo také celou tuto tradici: koleda = jít na koledu = koledování; nebo výslužku, kterou si koledníci svým zpíváním vyslouží. (Frolec, 1989)

Koledovat se o vánočním čase nechodilo pouze na svatého Štěpána, ale také na svatého Mikuláše, Štědrý den, Nový rok nebo Tři krále. Koledování je celosvětově rozšířený zvyk, jehož vznik není známý, pravděpodobně ale pochází již z předkřesťanské doby.

Vánoční písně v sobě nesou nejen náboženskou zprávu o narození Ježíše (Narodil se Kristus Pán, veselme se, z růže kvítek vykvet nám, radujme se...) a jeho matce Marii (Chtíc, aby spal, tak zpívala synáčkovi...), o lidech, kteří přišli Ježíška pozdravit (Pásli ovce Valaši při betlémském salaši...; My tři králové jdeme k vám...), ale jsou mnohé lidové koledy, ve kterých je zachycena nálada zimního času, radost a veselí.

Z večera usíná valašská dědina,
vánoční ticho se nad ní vznášá.
V izbičce dokola sedí kolem stola
při černej hodince chasa naša.

Koleda ozve se, v izbičku se nese,
od stropu bělá se nitka tenká
a na ní zlehučka točí se bělučka
ze dřeva řezaná holuběnka.

Ta chrání rodinu, valašskou dědinu
a celý náš dobrý poctivý lid.
Ztichučka padá sníh, hlas zvonů vánočních
hlásá po dědině pokoj a klid.

(valašská lidová)

6.1.8.5 Stromeček

Vánoční stromeček představuje základní symbol Vánoc, bez něj si Vánoce mnoho lidí ani nedokáže představit. Přesto je tato tradice velice mladá a pochází z Německa. Zvyk zdobit jehličnatý stromek se u nás ujímá až během 19. století, zpočátku ve vyšších vrstvách. Za předchůdce stromečku mohou být považovány větvičky jehličnanů, které lidé dříve dávali na různá místa v domě i ve chlévě. Na jaře se pak těmito větvíčkami vyháněl dobytek na první pastvu. (Bestajovský, 2004)

6.1.8.6 Vánočka

Vánočka je tradiční vánoční pečivo. Dříve byly vánočky používány i jako část mzdy. Tradiční vánočka se plete z devíti pramenů těsta a má tři patra. První je ze čtyř pramenů, které symbolizují vodu, zemi, vzduch a slunce. Prostřední je ze třech pramenů jako symbol lidského rozumu, citu a vůle. Vrchní patro je stočeno ze dvou pramenů a představuje lásku a vědění. (Bestajovský, 2004; Šottnerová, 2009)

Receptů na vánočku je nespočet, uvedu ten, který používáme u nás doma: Potřebujeme 30 g kvasnic, 130 g cukru krupice, 250 ml vlažného mléka, 500 g polohrubé mouky, 3 žloutky, 100 g másla, 1 lžíci (= 30 g) sádla (nejlépe domácího), 1 vanilkový cukr, špetku soli.

Necháme vykynout kvásek (kvasnice, cukr a mléko). Přidáme další suroviny, těsto pečlivě propracujeme a necháme alespoň 1 hodinu vykynout na dvojnásobný objem. Rozdělíme na devět dílů, ze kterých vyválíme stejně dlouhé prameny, kterou spleteme (čtyři pro spodní patro, tři na prostřední a dva jako vrchní). Dáme na sádlem vymaštěný plech, necháme asi 20 minut vykynout, potřeme rozšlehaným vejcem a do vánočky zapícháme oloupané mandle a vlašské ořechy. Vánočku zpevníme špejlemi. Pečeme v předehřáté troubě na 180 °C asi 10 minut, poté pomalu dopečeme při 100 °C. Celkem zhruba 45 minut.

6.2 Silvestr a Nový rok

Svatý Silvestr žil na přelomu 3. a 4. století v Římě, po povolení křesťanské víry císařem Konstantinem se stal papežem. Jeho svátek připadá na 31. prosince, tedy poslední den v roce.

Oslavy konce roku (především ty soudobé) a začátku roku nového se k tomuto světcovi ani k Vánocům neváží a mezi vánoční svátky se tak mohou počítat pouze díky datu. Proto je uvádím mimo kapitolu Vánoc.

Zvyky spojené s příchodem nového roku propojují tyto dva dny, proto není třeba je rozdělovat. Mezi nejrozšířenější zvyky patří, že se na Nový rok nesmí jíst maso ze zvířete, které mělo peří nebo rychlé nohy, protože by uletělo nebo uteklo štěstí. V mnoha domácnostech se na oběd jí čočková polévka, aby byl dostatek peněz po celý rok (čím více čočky člověk sní, tím bohatší bude). Stejný význam má i zvyk, že by měl mít každý u sebe peníze, protože pak je bude mít celý rok. Doma by mělo být uklizeno a nesmí viset prádlo, protože pak by v následujícím roce někdo zemřel. Ráno na Nový rok by se mělo časně vstávat, protože kdo bude dlouho ležet v posteli, ten bude celý rok líný. Obecně se tak říká: Jak na Nový rok, tak po celý rok.

Oslavy silvestra byly dříve spojeny s rozjímáním o uplynulém roce a pokornými modlitbami, aby byl následující rok šťastný, všichni byli zdraví a úroda byla dobrá. V současnosti se nese silvestr ve znamení okázalých večírků a alkoholové zábavy. Počátky takovýchto oslav se vysvětlovali různými pověrami, například, že pokud si všichni na silvestra zatancují, bude hodně brambor. (Bestajovský, 2004; Šottnerová, 2009)

II. EMPIRICKÁ ČÁST

1 Cíl a předmět výzkumu

Výzkum je zaměřen na zařazování témat lidových tradic do vyučovacích hodin na prvním stupni základních škol. Cílem je prozkoumat, zda jsou lidové tradice součástí školních vzdělávacích programů. Dále je cílem zjistit, ve kterých ročnících a ve kterých vyučovacích předmětech je toto téma zařazeno, které lidové svátky a tradice jsou součástí vyučování a které naopak chybí.

2 Výzkumné otázky

1. Jaké svátky a tradice jsou zařazovány do vyučování na prvním stupni ZŠ?
2. Ve kterých vyučovacích předmětech se téma svátků a tradic objevuje?
3. Které svátky nejsou součástí vyučování?
4. Liší se ve značné míře zařazení svátků v ŠVP plněorganizované školy a ve ŠVP málotřídní školy?

3 Metodologie výzkumu

3.1 Kvalitativní výzkum

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založených na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“ (Hendl, 2005, s. 50)

3.2 Případová studie

„Případová studie, jak vyplývá z názvu, je empirickým designem, jehož smyslem je velmi podrobné zkoumání a porozumění jednomu nebo několika málo případů. Adjektivum empirický naznačuje klíčovou charakteristiku, kdy základem případového šetření musí být sběr skutečných dat vztahujících se k objektu výzkumu (případu).“ (Švaříček, 2007, s. 97)

4 Sběr dat a jejich interpretace

Při výzkumu jsem se chtěla dozvědět, v jakých předmětech se na prvním stupni zařazuje téma svátků do vyučování a zda jsou velké rozdíly mezi vesnickou málotřídní školou a městskou plněorganizovanou školou. Proto jsem vybrala dvě školy z okolí: ZŠ Žlutava jako

vesnická málotřídní škola a ZŠ Mánesova Otrokovice jako městská plněorganizovaná škola. Analýzu školních vzdělávacích programů těchto škol jsem doplnila rozhovory s učitelkami. Tyto rozhovory probíhaly v průběhu mé praxe na obou školách, nemám proto zaznamenán zápis ze strukturovaných rozhovorů, použiji je pouze jako doplněk ke zkoumání školních vzdělávacích programů.

5 Případová studie 1 – ŠVP ZŠ Žlutava

Základní škola a Mateřská škola Žlutava, okres Zlín, příspěvková organizace je profilovaná jako Škola pro všestranný rozvoj osobnosti ve venkovském prostředí.

Je to málotřídní škola s 1. – 5. ročníkem ve třech třídách. První ročník je zpravidla samostatný, ostatní ročníky se spojují podle počtu žáků v daném školním roce.

Výzkum je založen na studiu školního vzdělávacího programu školy, doplněném o rozhovory s ředitelkou školy PaedDr. Marií Kašíkovou.

5.1 Projekty a mimoškolní akce

Škola je zapojena v projektech, které jsou spojeny s tradicemi a zvyky především ve spolupráci s obcí Žlutava. Škola připravuje kulturní vystoupení žáků na vítání občánků, zlaté svatby, setkání seniorů a další akce. Mimo vyučování se také aktivně zapojuje při realizaci místních tradic například při pálení čarodějnic, vánočním zpívání u stromečku, velikonočním repetání.

5.2 Průřezová témata

Lidové tradice a zvyky jsou součástí průřezových témat Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech a Multikulturní výchova.

Tematické okruhy Evropa a svět nás zajímá, Objevujeme Evropu a svět, Jsme Evropané jsou zařazovány do vyučovacích hodin anglického jazyka a člověk a jeho svět.

Okruhy multikulturní výchovy Kulturní rozdíly a Lidské vztahy jsou realizovány jako celoškolský projekt „Já a moje obec“.

5.3 Český jazyk

V rámci hodin českého jazyka jsou rozvíjeny klíčové kompetence občanské, kdy škola seznamuje žáky se zvyky a tradicemi v rodné vesnici (Mikuláš, masopust).

Dále je uvedeno učivo rozbor kulturních zážitků pro 4. ročník.

Lidové tradice a zvyky tak sice jsou součástí některých hodin českého jazyka, nemají však přesně vyhraněné místo ve školním vzdělávacím programu.

5.4 Anglický jazyk

Anglický jazyk je vyučován od třetí třídy (v první a druhé třídě je jako volitelný předmět). Typické svátky pro anglicky mluvící země jsou zařazeny do vyučování v každém ročníku především formou her a miniprojektů. Slovní zásoba tematického okruhu tradic a zvyků je postupně rozšiřována s vyššími ročníky.

Učivo anglického jazyka je zapojeno do projektového dne Vánoční dílničky – barvy, slova spojená s Vánoce, rodina u stromečku, hračky.

5.5 Matematika

Školní vzdělávací program neuvádí žádné učivo, které by se týkalo lidových tradic a zvyků.

5.6 Informatika

Školní vzdělávací program neuvádí žádné učivo, které by se týkalo lidových tradic a zvyků.

5.7 Člověk a jeho svět

Vzdělávací oblast člověk a jeho svět je stěžejním předmětem, kde se žáci setkávají s tradicemi, zvyky a kulturou. Podle ŠVP ZŠ Žlutava si žáci prostřednictvím pozorování a pojmenovávání věcí, jevů a dějů vytvářejí prvotní ucelený obraz světa, učí se vnímat lidi a vztahy mezi nimi, učí se rozumět soudobému způsobu života, jeho přednostem i problémům, učí se vnímat současnost jako výsledek minulosti a východisko pro budoucnost. Žáci se učí vnímat člověka jako součást rodiny, společnosti, vlasti, evropského i světového společenství.

Lidové tradice jsou především součástí tematického okruhu Místo, kde žijeme, ve kterém jsou žáci vedeni k praktickému poznávání místních a regionálních skutečností.

Téma kultury, tradic a zvyků je také součástí klíčových kompetencí specifikovaných pro tuto oblast a to kompetence k učení a kompetence sociální a personální. Mezi kompetence k učení řadí vedení žáků k získávání základní představ a pojmů o nejběžnějších skutečnostech a zákonitostech, přírodě a společnosti, o lidských činnostech, výtvořech a vztazích, o důležitých podmínkách života. Žáky učí sledovat život kolem sebe a orientovat se ve světě informací historických, zeměpisných i kulturních. K základním sociálním a personálním kompetencím patří poznávání rozdílů mezi lidmi a kulturami a tolerantní chování a jednání na základě respektu a společně vytvořených pravidel soužití.

V prvním ročníku patří do učiva orientace v čase, porovnávání rozdílů mezi jednotlivými ročními obdobími, režim dne, týdne, měsíce a roku.

Toto učivo je dále rozšiřováno i v dalším ročníku, navíc je zde zařazeno i poznávání regionu, významných památek a míst v obci, místních pověstí a příběhů.

Ve třetím ročníku se dále probírá region a jeho specifika: obec a místní krajina, její části, poloha v krajině, minulost a současnost obce. Během třetího ročníku se také rozšiřuje oblast poznání ne celou Českou republiku a dále na Evropu. Učivem čtvrtého ročníku je také kultura, volný čas a jeho využití, podoby kultury v běžném životě, současnost a minulost v našem životě, průběh lidského života, státní svátky a významné dny.

Žáci čtvrtého ročníku by měli umět začlenit obec do příslušného kraje, základní údaje o vlasti, regionu, kraji, obci a domově, pamětihodnostech a zvláštlostech obce a okolí.

Toto učivo je společné i pro pátý ročník.

5.8 Hudební výchova

Hudební výchova je s tradicemi spojená, škola upevňuje v hudební výchově občanské kompetence tím, že vede žáky k pocitu sounáležitosti s českou národností (lidová píseň, hymna). Mimo jiné škola také připravuje s žáky kulturní vystoupení v obci (vánoční besídka, vítání občánků, zlaté svatby).

V prvním období (1. – 3. ročník) se žáci učí 30 lidových písní, ve druhém období (4. – 5. ročník) dalších 20 lidových písní. Ve druhém období se také učí základní lidové tance a doprovod lidových písní s pomocí Orffova instrumentáře.

5.9 Výtvarná výchova

S lidovým uměním se dle školního vzdělávacího programu žáci seznamují v druhém období (4. – 5. ročník).

ŠVP nespécifikuje konkrétní náměty výtvarných prací, z rozhovoru s paní ředitelkou vím, že náměty ve velké míře korespondují s měnícím se ročním obdobím, oblíbené jsou také práce spojené s různými svátky: Halloween, Mikuláš, Vánoce, Valentýn, Den matek, Velikonoce, Čarodějnice.

5.10 Tělesná výchova

Školní vzdělávací program neuvádí žádné učivo, které by se týkalo lidových tradic a zvyků.

5.11 Pracovní činnosti

Dle ŠVP se žáci v prvním období (1. – 3. ročník) seznamují s lidovými zvyky a tradicemi.

Ve druhém období (4. – 5. ročník) využívá lidové zvyky a tradice jako náměty ke ztvárnění výrobků různými pracovními technikami s využitím vhodných materiálů.

5.12 Mezipředmětové vztahy

Dle slov paní ředitelky se téma tradic a zvyků zapojuje do vyučování v odpovídající době, převážně v hodinách českého jazyka, předmětu člověk a jeho svět a v uměleckých předmětech (výtvarná výchova, hudební výchova, pracovní činnosti). Neméně důležitou úlohu při poznávání tradic hrají miniprojekty.

Témata jsou většinou zařazována jako součást průřezových témat a prostupují tak více vyučovacími předměty.

Žáci se seznamují se svátky: Halloween, Mikuláš, Vánoce, Tři králové, Masopust, Valentýn, Velikonoce, Čarodějnice, 1. Máj.

6 Případová studie 2 – ŠVP ZŠ Mánesova

Základní škola Mánesova Otrokovice, příspěvková organizace je profilovaná jako škola s rozšířenou výukou cizích jazyků.

Je úplnou základní školou s devíti postupnými ročníky na prvním i druhém stupni zpravidla po třech paralelních třídách. Nejvyšší povolený počet žáků školy je 810.

Výzkum je založen na studiu školního vzdělávacího programu školy, doplněném o rozhovory s učitelkami prvního stupně.

6.1 Projekty a mimoškolní akce

Škola podporuje u žáků účast na kulturních akcích, organizuje exkurze, kulturně-výchovné pořady a tematicky zaměřené projekty.

Pravidelnými projekty jsou školy v přírodě, kde se naplňují průřezová témata RVP.

Tradice jsou často součástí projektových dnů. Výsledky těchto projektů jsou umístěny na chodbách školy (Vánoce a vánoční zvyky; Cyril a Metoděj).

6.2 Průřezová témata

Lidové tradice a zvyky jsou součástí průřezových témat Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (2. ročník: ČJ – Objevujeme Evropu a svět, 3. ročník: AJ – Jsme Evropané, 4. ročník: VL – Evropa a svět nás zajímají, 5. ročník: VL – Jsme Evropané; Objevujeme Evropu a svět) a Multikulturní výchova.

Průřezová témata škola začleňuje do jednotlivých předmětů a realizuje také formou projektů, projektových dnů nebo při pobytech na škole v přírodě, na lyžařském výcvikovém kurzu, na stmelovacích pobytech, exkurzích a výletech či na kulturních akcích.

6.3 Český jazyk

V českém jazyce je téma tradic a zvyků zařazeno až ve 4. ročníku v literární výchově v učivo zvykosloví - vánoční, velikonoční pojmy, Masopust.

Do 5. ročníku slohové výchovy patří vánoční přání, v literární výchově jsou to pak lidová poezie a lidová slovesnost.

6.4 Anglický jazyk

Slovní zásoba okruhu tradice a zvyky je součástí učiva pro 2. – 4. ročník. Od 4. ročníku se pojí také s tématy rok a roční období.

3. ročník je provázaný s průřezovým tématem Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech: Zvyky a tradice v anglicky mluvících zemích.

Do učiva 4. ročníku je zařazováno průřezové téma Multikulturní výchova: Kulturní diference, tradice, zvyky, svátky a stejně je tomu i v 5. ročníku.

6.5 Matematika

Školní vzdělávací program neuvádí žádné učivo, které by se týkalo lidových tradic a zvyků.

6.6 Informatika

Školní vzdělávací program neuvádí žádné učivo, které by se týkalo lidových tradic a zvyků.

6.7 Člověk a jeho svět

Tato oblast je vyučována v předmětech prvouka (pro první období, 1. – 3. ročník), přírodověda a vlastivěda (pro druhé období, 4. – 5. ročník).

Mezi cíle této oblasti patří orientace ve světě historických, zeměpisných a kulturních informací, utváření ohleduplného vztahu k přírodě i kulturním výtvorům.

V 1. ročníku se téma dotýká učiva prvouky domov, škola, rodina a soužití lidí. Je zde zařazováno jako průřezové téma Osobnostní a sociální výchova – Lidé kolem nás, Multikulturní výchova – Lidé kolem nás a Environmentální výchova – Ohleduplné chování k přírodě.

Druhý ročník zahrnuje učivo: domov, škola, obec; orientace v čase a časový řád, kalendář, regionální památky, současnost a minulost v našem životě. Učivo je zde zapojováno také jako průřezové téma Multikulturní výchovy.

Učivo prvouky ve třetím ročníku obsahuje také témata: obec, místní krajina - její části, poloha v krajině, minulost a současnost obce, význačné budovy, dopravní síť. Součástí oblasti Lidé a čas jsou regionální památky, báje a pověsti - minulost kraje a předků, vlast, současnost

a minulost v našem životě – proměny způsobu života. Jsou zde zapojována průřezová témata osobnostní a sociální výchovy – Domov a rodina; Výchovy demokratického občana – Město, v němž žijeme.

Ve 4. ročníku mají kultura, tradice a související témata velkou roli v učivu vlastivědy: obec, místní krajina – její části, poloha v krajině, minulost a současnost obce; naše vlast – domov, krajina, národ; soužití lidí – mezilidské vztahy, vlastnictví, kultura; regionální památky, lidé a obory zkoumající minulost; báje, mýty, pověsti – minulost kraje a předků; péče o památky. Učivo je propojeno s průřezovými tématy Výchova demokratického občana – Naše vlast a Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – Státy, s nimiž sousedí naše republika.

V 5. ročníku se učivo vlastivědy týká přímo daného tématu svátků, jejich vzniku a tradic v učivu současnost a minulost v našem životě, proměny způsobu života; státní svátky a významné dny. Průřezová témata jsou Výchova demokratického občana – Na cestě k občanské společnosti a Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – Cestujeme po Evropě.

6.8 Hudební výchova

Lidové tradice jsou pro první období (1. – 3. ročník) zapojeny v učivu hudební výchovy v podobě lidových písní.

V druhém období (4. – 5. ročník) se žáci učí i jednoduché lidové tance.

6.9 Výtvarná výchova

Mezi témata výtvarných prací v prvním období (1. – 3. ročník) patří tematické práce propojené s realitou (příroda, svět).

Dle rozhovorů s učitelkami prvního stupně se ve výtvarné výchově často objevují témata svátků a tradic, především Halloween, Vánoce, Valentýn a Velikonoce. Hodiny výtvarné výchovy jsou také využívány pro kompletaci projektů na různé téma.

6.10 Tělesná výchova

Školní vzdělávací program neuvádí žádné učivo, které by se týkalo lidových tradic a zvyků.

6.11 Člověk a svět práce (Pracovní činnosti)

Předmět je členěn do čtyř částí, jedním z hlavních témat pro Práci s drobným materiálem jsou lidové zvyky, tradice a řemesla. Toto téma je společné pro obě období (pro všechny ročníky prvního stupně). Dále není specifikováno.

6.12 Mezipředmětové vztahy

Téma lidových tradic je zapojováno do různých předmětů (téměř všech) v době, kdy je to aktuální. Je zapojováno v rámci průřezových témat a prohlubuje mezipředmětové vztahy.

6.13 Školní družina

V tématu lidových tradic má velkou úlohu školní družina, která organizuje karnevaly na dané téma (Masopust, Čarodějnice), s dětmi vynáší Morénu a tvoří různé výrobky s vánoční či velikonoční tematikou.

7 Vyhodnocení výzkumu

Pro vyhodnocení výzkumu použijí metodu vyložení karet, při kterém podle R. Švaříčka (2007) výzkumník vezme kategorie vzniklé otevřeným kódováním, které uspořádá a sestaví text, který je vlastně převyprávěním obsahu jednotlivých kategorií.

Jednotlivé studie jsem členila podle vyučovacích předmětů, vyhodnocení se bude tedy opírat o stejné rozdělení. Závěr výzkumu je převážně mým subjektivním pohledem, jelikož jsem na obou školách vykonávala závěrečnou praxi.

7.1 Člověk a jeho svět

Obě školy zapojují do předmětů průřezové témata dle RVP, jejichž součástí jsou i svátky, kultura, lidové tradice a zvyky. Hlavním předmětem, kde se téma naplňuje, je Člověk a jeho svět (prvouka, vlastivěda). Zde jsou lidové tradice součástí všech ročníků prvního stupně.

7.2 Anglický jazyk

Velkou roli hraje také učivo anglického jazyka. Tam se uplatňují především svátky anglicky mluvících zemí, které se srovnávají s českými. Na ZŠ Mánesova je anglický jazyk vyučován již od první třídy, svátky a tradice se poprvé objevují v druhé třídě. Žáci se tak setkávají s tématem o jeden rok déle, než na ZŠ Žlutava, jejich náplň je ale jinak stejná. Obě školy řadí mezi hlavní svátky, probírané v hodinách anglického jazyka, Halloween, Vánoce, Valentýn a Velikonoce.

7.3 Hudební výchova

Na ZŠ Žlutava se v hudební výchově klade větší důraz na lidové písně a tance, než na ZŠ Mánesova. Málotřídni škola učí své žáky více lidových písní, připravuje vánoční besídky pro rodiče, vystoupení dětí při vítání občánků nebo oslavách zlaté svatby, které pořádá obec. Plněorganizovaná škola v Otrokovicích spolupracuje s obcí Otrokovice také, ale spíše v jiných rovinách (není jedinou základní školou v obci).

7.4 Výtvarný výchova, Člověk a svět práce

Lidové tradice a zvyky, tradiční řemesla a výrobky jsou značnou součástí hodin výtvarné výchovy a pracovních činností (člověk a svět práce), jsou nevyčerpatelným zdrojem nápadů a námětů pro obě školy. V obou případech jsou náměty prací provázány s ročním obdobím a svátky.

7.5 Český jazyk

Kultura, svátky a tradice se objevují také v učivu českého jazyka. Pro tento předmět platí, že na vesnické škole se téma objevuje častěji a ve větší míře.

7.6 Ostatní předměty

V dalších předmětech, jako je matematika, tělesná výchova, informační a výpočetní technika není téma standardně zařazováno na žádné škole.

7.7 Závěr

Na obou školách se žáci seznamují s tradicemi Vánoc a Velikonoc, přitom větší důraz je kladen na Vánoce. Mimo jiné se také seznamují se svátky v anglicky mluvících zemích Halloweenem a Valentýnem. V menší míře pak Pálení čarodějnic, Tři králové, 1. Máj, Mikuláš nebo Masopust.

Tradice jako dočesná, dožínky, vinobraní, Dušičky, svatá Barborka a svatá Lucie, Nový rok, Jízda králů, Svatojánská noc nebo Otvírání studánek se téměř nevyskytují, nebo pouze okrajově. Hlavní důvody spatřuji v jisté zastaralosti a také neatraktivnosti. Známé svátky (Vánoce, Velikonoce, ale i zahraniční) jsou všude kolem nás: v televizi, reklamách, časopisech, obchodech a letácích a jsou tak pro děti lákavé. Naopak o dožínkách a podobných svátcích a tradicích se dozívají pouze ze starších knih a příběhů.

ZŠ Žlutava se více zaměřuje na lidové tradice, podílí se velkou měrou na lidovém dění a oslavách v obci, žáci jsou lépe seznámeni s tradicemi a zvyky. Toto může být zapříčiněno

nejen tím, že se jedná o vesnickou školu a obecně se na vesnicích udržuje více tradic a zvyků, než ve městech, ale také skutečností, že spádová škola pro žáky je 1. ZŠ Napajedla. Napajedla jsou známá svými kulturními tradicemi, působí zde folklórní soubory Radovan a Radovánek a také divadelní soubor, který udržuje tradici Svatováclavských slavností, Rozsvěcování vánočního stromu na náměstí, hraní pouličního divadla včetně Pašijových her.

ZŠ Mánesova je spíše moderní školou. Důraz je zde kladen na výchovu žáků v moderního člověka, který se dobře uplatní na trhu práce (anglický jazyk, informatika). Hlavním nositelem tradic je zde školní družina, která se snaží v žácích udržet tradiční zvyky a lidové obyčeje. Škola se více zapojuje do mezinárodních projektů nebo sportovních akcí.

III. PRAKTICKÁ ČÁST

1 Celotáborová hra

1.1 Téma: Rok na vesnici

Tábor 10 – 14 denní cca pro 28 – 40 dětí (4 oddíly) ve věku od 6 do 12 let.

1.2 Cíle

Formou hry se seznámit s tradicemi,

naučit se vyrábět tradiční dekorace,

najít 4 kameny moci (čtyř ročních období),

navrátit rovnováhu Jaro – Léto – Podzim – Zima a tím zničit Freona.

1.3 Legenda

Střídání ročních období je v ohrožení. Všechna roční období přišla o své kouzelné kameny a vlády se ujal Freon.

První večer JARO dětem s pláčem oznámí, že ztratilo svůj kámen moci, bez kterého je úplně ztracené. Potřebuje se proto sejít s ostatními obdobími. Tuší, kde je Léto, ale potřebuje především současně vládnoucí paní Zimu. Společně s Jarem se děti vydají za LÉTEM. Po cestě Jaro dětem vypráví o svých strastech a povinnostech. Léto najdou, ale také bez kamene. Léto podezírá Zimu, že ta je všemu na vině. Také netuší, kde současně vládne, ale ví, kde je PODZIM. Společně se za ním vydají. Podzim spí vyčerpan nedávnou vládou. Probere se až poté, co zjistí, že Jaro i Léto se ztratil kámen moci. Začne hledat svůj, ale nenajde jej. Se Zimou se viděl před nedávnem a ví, kde ji naleznou. Už teď ve třech začínají spory a nevraživost. Období podezírají jeden druhého. Nejvíce to ve své nepřítomnosti odnáší ZIMA. Jakmile Zima uvidí Jaro, Léto a Podzim, běží jim s vládnoucí holí vstříc, domnívaje se, že našli její kámen. Všichni jsou zaraženi, že i Zimě kámen chybí. Zima se cítí nemocná, potí se a je jí horko, protože její moc nemá tu správnou mrazivou sílu...

Období dají hlavy dohromady a dle zjištěných indicií se usnesou na tom, že viníkem je beze všech pochyb FREON, který se je snaží všechny zničit. Ubírá sílu každému z nich. Každé období si nahlas posteskuje, čím je poslední roky oslabeno.

1.4 Osnova

Ve hře vystupují jednotlivá roční období (Jaro, Léto, Podzim, Zima), živly (Země, Oheň, Voda, Vzduch) a zlá moc (Freon), která se snaží o nastolení své vlády a likvidaci střídání období. Freon je zlou bytostí, která všem škodí (např. obarví jídlo v jídelně, rozfouká peřiny a oblečení po tábořišti...). Jméno FREON je odvozeno od škodlivých freonů unikajících do ovzduší, které způsobují skleníkový efekt a nevyvážená roční období.

Roční období mají společnou vládnoucí hůl, do které musí být na konci celotáborové hry vsazeny všechny 4 kameny moci. Vsazením těchto kamenů dojde ke zničení (rozdrolení) šedivého (černého) kamene Freona.

1.5 Osoby

Freon, Jaro, Léto, Podzim, Zima

Oddíly (čtyři) představují jednotlivá **roční období**:

Jarní oddíl

barva: zelená,

kostým: šátek na hlavu,

symbol: květiny, beránek.

Letní oddíl

barva: žlutá,

kostým: plavky, sluneční brýle, žabky,

symboly: slunce, nafukovací míč.

Podzimní oddíl

barva: červená,

kostým: větrovka, deštník, gumáky,

symboly: listy ze stromů, drak z papíru.

Zimní oddíl

barva: bílá (modrá),

kostým: šála a rukavice,

symboly: sněhové vločky, sněhulák.

Freon

barva: šedá,

kostým: šedý rozevlátý šat, šedá paruka, může být i šedivý závoj.

Rozdělení období dle astronomického času v roce 2014:

JARO   od 20. 3. do 20. 6.

LÉTO   od 21. 6. do 22. 9.

PODZIM   od 23. 9. do 21. 12.

ZIMA   od 22. 12. do 19. 3.

1.6 Hodnocení

Všichni společně se v průběhu celého tábora snaží najít / získat **magické kameny čtyř ročních období** (čtyři větší polodrahokamy, každý v jiné barvě).

Jednotlivé oddíly (roční období) získávají **dřevěné kroužky**, které navlékají na 12 barevně rozlišených tyček. Kroužek symbolizuje rok (uzavřený kruh), tyčky představují měsíce v roce. Máme-li 4 oddíly, pak každý oddíl postupně zaplňuje 3 tyčky. Tyčky jsou zapíchnuté ve větším dřevěném kruhu (opět symbol roku). Poslední večer (na Silvestra) budou oddílům dřevěné kroužky vyměněny za losy do tomboly (1 kroužek = 1 los).

Jednotlivci získávají drobné **polodrahokamy**, které si lepí na dřevěné přívěsky (ve tvaru symbolů) zavěšené na kožených šňůrkách (v barvě jednotlivých období).

Navíc získávají v rámci mimořádného osobního hodnocení a v rámci hodnocení jednotlivých etapových her **diplomy** s tematikou tradic. Tyto dětem předáváme denně při večerním nástupu. **Děti si mohou diplomy nachystat i pro své kamarády** a přede všemi je pochválit za konkrétní **mimořádné** dobré skutky!

1.7 Soupis tradic

Zima: Nový rok, Tři králové, Masopust.

Jaro: Postní doba, Pašijový týden, Velikonoce, Apríl, Pálení čarodějnic, Stavění máje, Jízda králů, Otevírání studánek.

Léto: Pouť, Jarmark, Svatojánská noc, Žně, Dožínky, Dočesná.

Podzim: Vinobraní, Sběr ovoce, Pouštění draků, Posvícení, Dušičky, Sv. Barbora, Mikuláš.

Zima: Advent, Vánoce, Silvestr.

1.8 Tvořivé činnosti

Adventní věnec,

Andělíčci ze šustí,

Kytičky z krepového papíru,

Malování vajec (v cibuli, roztaveným voskem, samolepicí tapetou),

P.F. přáníčka,

Pečení mazance,

Pečení vánočky a cukroví,

Slunovratový věnec,

Vánoční hvězdičky z korálků,

Vánoční svícny,

Velikonoční pomlázka,

Výroba létajícího draka z papíru,

Výroba píšťalek,

Výroba svíček,

Výroba vonných polštářků (čarovné koření),

Vyřezávání dýně.

1.9 Ranní program:

1.9.1 Rozcvička (každé ráno)

Pomůcky: pro každý oddíl větší kožený pytlík (buď pro každý oddíl jiná barva, nebo pytlíky rozlišené značkou ve dnu), kvízy (labyrinty a „najdi rozdíl“), hlavolam, sladkosti, dřevěný kroužek.

Podmínky: doba 5 – 15 minut; místo libovolné (dle únavy dětí).

Hodnocení: první oddíl získá 1 kroužek, nálezce každého pytlíku (jednotlivec) získá sladkost.

Hra: každý den pytlík obsahuje jeden labyrint, jeden hlavolam („najdi rozdíl“), dle potřeb CTH šifrovanou zprávu, příp. další. První den je každému oddílu buď přidělen kožený pytlík v barvě oddílu, nebo si každý oddíl najde libovolný pytlík, který mu zůstane do konce tábora. Některý z praktikantů každé ráno před budíčkem pytlíky schovává a večer je plní.

Je přísně zakázáno jakkoliv manipulovat s cizími pytlíky nebo je schovávat!

Po signálu rozcvičky se musí děti shromáždit na nástupišti. Oddíl, který je v plném počtu, vybíhá hledat svůj pytlík do předem vymezené oblasti (mohou být i 2 místa, pak je zajímavé, jak se děti po nález svého pytlíku svolávají). Vítězí ten oddíl, který na nástupiště přiběhne zpět v kompletní sestavě i s pytlíkem.

1.9.2 Inteligenční rozcvička (každý den)

Pomůcky: labyrint, hlavolam, truhlice s otvorem nahoře (jako na dopisy).

Podmínky: doba 5 – 15 minut (nejlépe v odpoledním klidu); místo: tábořiště.

Hodnocení: správně vyluštěný labyrint = 1 kroužek, správně vyluštěný hlavolam = 1 kroužek.

Hra: nalezený labyrint a hlavolam (z rozcvičky) mají děti možnost vyluštít a následně vhodit do truhlice do konce odpoledního klidu. Děti nesmí zapomenout na podpis oddílu! Je určeno především pro děti, které nejsou fyzicky zdatné, ale na druhou stranu chytré nebo snaživé..., aby se cítily také potřebné.

1.10 Večerní program

Večerní nástupy

Pomůcky: diplomy, štěstíčko, sladkosti, pastelky / fixy, kartonová kolečka, dřevěné kroužky, drobné polodrahokamy.

Podmínky: místo: posezení v kruhu kolem ohniště.

Hodnotíme: **Vítězství v hledání pytlíku** (oddíl, který našel svůj pytlík a do cíle doběhl jako první) – první oddíl získává 1 kroužek.

Kdo pytlíky našel (jeden z každého oddílu) – sladkost.

Vyluštění labyrintu – za správné vyluštění 1 kroužek.

Vyřešení hlavolamu – za správné vyluštění 1 kroužek.

Úklid – samostatné hodnocení jednotlivců (např. sladkost za „usměvátka“), společné hodnocení v součtu bodů za „nejpořádnější“ oddíl získává 2 kroužky, druhý 1 kroužek.

Služební oddíl – kroužky (až 5 kroužků dle vykonaných činností).

Vyhodnocení jednotlivých her – vítězný oddíl v „jednoduché“ etapovce získává 3, druhý 2 a třetí 1 kroužek, ve „složitější“ např. 4, 3 a 2 kroužky.

Štěstíčko (téměř každý večer)

Pomůcky: 2 kožené pytlíky, kartičky s 6 barvami, kartičky s 6 obrázky (jednoduché symboly), 2 kartičky zvěrokruhu jako symbol štěstí a 2 kartičky Freona jako symbol smůly, kartonová kolečka, pastelky, fixy, sladkosti.

Kartičky: barvy: růžová, černá, žlutá, modrá, červená, zelená. **Obrázky:** hvězda, kolečko, mráček, slunce, měsíc, srdce.

Hodnocení: kdo uhádne obrázek i barvu, získává větší sladkost (oplatek); kdo uhodne buď barvu, nebo obrázek, získává bonbón.

Doplňek: na každé kartičce je navíc jedno znamení zvěrokruhu (celkem 12 kartiček = 12 znamení zvěrokruhu). Dle uvážení vedoucích může být např. sladkým pendrekem odměněno dítě, jež se narodilo v konkrétním znamení, které bylo taženo na kartičce barvy nebo symbolu.

Hra: pokud si to děti zaslouží, pak každý večer pokoušíme štěstí formou štěstíčka.

Před večerním nástupem má každý účastník tábora právo nachystat si **jedno** svoje kolečko, na které si namaluje obrázek určitou barvou, např. žlutým fixem namaluje sluníčko (nebo napíše např. kolečko – modré). Ve chvíli začátku nástupu končí možnost nachystání štěstíčka (kdo přijde pozdě, má hold smůlu). Zajišťujeme si tím i včasné nástupy bez čekání na opozdilce... Na konci nástupu vedoucí dne tahá z jednoho pytlíku barvu a z druhého obrázek. Dle nálady a pohody může být tahů i více, přičemž již vylosované barvy a obrázky odkládáme.

Podle celkového chování dětí v daný den přidáme ke kartičkám obrázky zvěrokruhu či Freona. Pokud je při losování např. barvy vylosován obrázek zvěrokruhu = štěstí, pak vyhrávají všechny barvy. V tom případě všichni ti, kteří měli nachystané štěstíčko, dostanou bonbón; sladkost pak vyhrává každý, jehož symbol je vylosován. Je-li vylosován Freon (při losování barvy nebo znaku), nikdo nevyhrává nic a losování končí.

Táboráky se zpíváním, kytarou a chrastítky

Pečení placek / hadů / opékání kukuřice / špekáčků / jablek...

Pečení brambor v ohni

Letní kino

1.11 Noční program

1.11.1 Čarodějnice

Pomůcky: čarodějnice vyřezané ze dřeva nebo kartonu natřené chemickým světlem, zašifrované papírky (ingredience, postupy...), stehovací nit, sladkosti, kostým čarodějnice.

Podmínky: doba cca 1,5 hodiny; místo: okruh v čistém lese nebo přes louku s nějakými stromy, na které lze zavěsit čarodějnice.

Hodnocení: všechny děti, které zvládnou cestu tiše a bez pláče, dostanou od čarodějnice nějakou dobrotu.

Hra: děti se po oddílech vydají k hodné čarodějnici. Musí jít zcela tiše a pečlivě sledovat cestu. Po cestě narazí na 17 malých (svítících) čarodějnic, z každé si může oddíl utrhnout jeden zavěšený papírek. (Na každé čarodějnici je stehovkou zavěšeno minimálně tolik papírků se shodným textem, kolik je oddílů). Velké čarodějnici jim na konci cesty prozradí, k čemu jsou informace získané z papírků – jsou to ingredience a návod, pomocí kterých děti musí uvařit lektvar (7 kopřiv, 7 jahodových listů, 7 listů jírovce, 3 mouchy, pavouk sekáč, čtyřlístek, březová kůra, 4 pecky z ovoce, 4 různé šišky, čistá voda ze studánky či z lesa...).

Tento lektvar oddíly použijí při pálení čarodějnic tak, že jej rozlijí v kruhu kolem ohně. Lektvar je bude chránit proti zlé čarodějnici, která bude upálena (aby na ně při upalování z ohně nemohla).

Velká čarodějnice dá oddílům úkoly:

vyrobit koště, protože to své si nedávno (asi před 50 lety) zlomila,
připravit **dárek pro Malou čarodějnici**, která právě slaví narozeniny,
nachystat **čarodějnici na upálení**.

1.11.2 Svatojánská noc

Pomůcky: poklad v malé truhličce, bílý šat, „kvetoucí“ kapradí, zlatá fólie nebo papír, děrovačka ve tvaru kytičky, bodová světýlka.

Podmínky: doba cca 1,5 hodiny; místo: les s rostoucím kapradí v blízkosti vyvráceného stromu nebo pařezu.

Hodnocení: budou-li děti šikovné, získají poklad.

Hra: všechny děti dohromady pošleme v naprosté tichosti na předem určené místo. Po cestě je budou strašit hejkalové, bludičky, čarodějnice a čert. Budou-li děti zticha, pak se k nim zlé bytosti nebudou moc přibližovat. Budou-li však hlučné, přiblíží se k nim na dosah!

Na určeném místě děti najdou kvetoucí zářící kapradí (pod kapradím budou polozakrytá rozsvícená bodová světýlka, na kapradí budou umístěné malé kytičky ze zlaté fólie). Děti si budou muset na něco bílého zlaté květy otřepat. Stejně kvítky je pak dovedou k pokladu. Ten bude v místě, kde se rozestoupila země (pod vyvráceným stromem nebo vykotlaným pařezem).

1.11.3 Dušičky

Pomůcky: fosforeskující figurky duchů (z překližky nebo z kartonu, fosforeskující barva), čajové svíčky, dlouhé svíce do ruky, zápalky, velké zavařovací sklenice, cukrovinky, potravinová fólie, stehovací niť.

Podmínky: doba cca 1 hodina; místo: velká zahrada, sad, cesta olemovaná stromy.

Hodnocení: sladkosti.

Hra: na krátké trase na stromy zavěsíme 10 duchů natřených fosforeskující barvou. Na každém duchovi je nití zavěšeno ve fólii zabalených tolik sladkostí, kolik je dětí (každý duch vydává jednu konkrétní sladkost, pro všechny děti stejnou, např. piškot, želatinového medvídka, 2 lipa, 3 cereální kuličky, bombón...).

Podél cesty rozmístíme cca 5 čajových svíček umístěných v zavařovacích sklenicích. Každé dítě si smí na cestu vzít zapálenou svíci do ruky. Od každého ducha si může pomocí básničky vyprosit vždy jednu sladkost, kterou si po odříkání verše samo utrhne.

Na konci cesty zkontrolujeme, kolik si dítě doneslo sladkosti, a je-li každá sladkost jiná.

Pokud dítěti svíčka zhasne, smí si ji znovu zapálit pomocí svíčky umístěné podél cesty.

1.12 Denní program

1.12.1 Nový rok

Pomůcky: kartonová kolečka, 5 slov pro každý oddíl.

Podmínky: doba během rozcvičky; místo: tábořiště.

Hodnocení: za novoroční písničku 1 – 3 kroužky.

Hra: při budíčku popřejeme dětem vše nejlepší do nového roku a každému dáme novoroční pusu na tvář. Děti upozorníme na pořekadlo: „Jak na Nový rok, tak po celý rok“ – musí být proto hodné, milé a pořádné!

Seznámíme je s tradicí, že na Nový rok se nesmí jíst maso z opeřence, aby neuletělo štěstí. Na oběd je pak vhodná čočková polévka – kolik čoček kdo sní, tolik bude mít peněz po celý rok.

Novoroční koledování. Při ranní rozcvičce najde každý oddíl ve svém pytlíku 5 slov, ze kterých složí hned po snídani novoroční koledu, kterou zazpívají vedoucím.

1.12.2 Tři králové

Pomůcky: kostýmy pro 3 krále, královské koruny, černidlo, křída.

Podmínky: doba cca 15 minut; místo: tábořiště.

Hodnocení: žádné

Hra: po novoročním koledování přijdou Tři králové. Mají s sebou něco jako Zlato, Kadidlo a Myrhu. Po zazpívání písničky a po podepsání se křídou Baltazar začerní všechny vedoucí a praktikanty, aby jim (mu) to nebylo líto...

1.12.3 Znamení zvěrokruhu

Pomůcky: kartonová kolečka, poduška s barvou, tiskátka všech znamení zvěrokruhu, seznam znamení zvěrokruhu s jejich obrázky pro každý oddíl, stopky, hudební nástroje (triangl, píšťalka, tamburína, bubínek...).

Podmínky: doba cca 1 hodina; místo: louka.

Hodnocení: dle rychlosti 1 – 3 kroužky.

Hra: každý oddíl má předem danou barvu svých kartonových koleček. Pro každý oddíl nachystáme 6 koleček s obrázkem každého znamení a tabulku s obrázky a názvy jednotlivých znamení (v pořadí zvěrokruhu od vodnáře po kozoroha), a s prázdným sloupcem pro záznamy dětí.

Všechna kolečka (pro všechny oddíly) rozmístíme v hracím území (max. plocha fotbalového hřiště, lépe menší).

Oddílům dáme kartičku (tabulku) s obrázky všech znamení. Úkolem každého oddílu je co nejrychleji vysbírat min. 5 koleček od druhu znamení zvěrokruhu, a to v pořadí, v jakém jsou na kartičce. Všechny oddíly sbírají současně, a to štafetově s časovým limitem pro každé znamení.

První z každého oddílu hledá po stanovený časový limit - např. 1 minuta - 5 koleček s obrázkem vodnáře. Jednotliví vedoucí měří čas. Pokud soutěžící nenajde všechna kolečka v časovém limitu, pak vedoucí zvukovým signálem – pro každý oddíl jiným (např. trianglem, píšťalkou...) zavolá hráče zpět a druhý hráč v pořadí hledá 5 koleček se znamením ryb... Pokud hráč najde všechna kolečka v časovém limitu, pak přiběhne k následujícímu hráči, předá mu štafetu a další hráč hledá další znamení dle pořadí.

Jakmile v rámci oddílu jeden z hráčů dokončí hledání kozoroha (posledního ze seznamu), pak následující hráč hledá např. 2 chybějící obrázky vodnáře, další hráč chybějící obrázek ryb atd. Děti se vystřídají tolikrát, kolikrát je potřeba k nalezení všech obrázků, přičemž hráč hledá po

vymezený časový limit vždy jen jeden druh. Čím dříve příběhne zpět, tím dříve začne hledat následující hráč. Je proto nutná důsledná evidence již nalezených koleček – děti si mohou počet nalezených obrázků jednotlivých znamení zapisovat do kartiček.

Vodnář	21. ledna – 20. února
Ryby	21. února – 20. března
Beran	21. března – 20. dubna
Býk	21. dubna – 21. května
Blíženci	22. května – 21. června
Rak	22. června – 22. července
Lev	23. července – 23. srpna
Panna	24. srpna – 22. září
Váhy	23. září – 23. října
Štír	24. října – 22. listopadu
Střelec	23. listopadu – 21. prosince
Kozoroh	22. prosince – 20. ledna

1.12.4 Masopust

Pomůcky: basa z překližky, zašifrované zprávy, krepové papíry, nůžky, drátky, medvěd ze dřeva, hadrové koule, velký plyšový medvěd, obrázky znamení zvěrokruhu, zašifrované zprávy, krumpáč a lopata.

Podmínky: doba cca 1 hodina; místo: okolí tábořiště.

Hodnocení: dle rychlosti 1 – 3 kroužky.

Hra: **Hledání basy**

Celý oddíl hledá basu a ptá se na radu od jednoho vedoucího k druhému. Každý vedoucí dá dětem vždy jednoduchý úkol:

Stanoviště A: Každý z oddílu musí uhodnout hádanku (otázku o lidových zvycích a tradicích).

Stanoviště B: Vyrobít kytičku z krepového papíru (stačí jednu za celý oddíl).

Stanoviště C: Každý z oddílu musí alespoň třikrát prohodit hadrovou koulí otvor v dřevěném medvědovi (z 5 hodů).

Stanoviště D: Poskládat ve správném pořadí všechna znamení zvěrokruhu.

Stanoviště E: Říci jednu velikonoční básničku.

Po splnění úkolu jim dá příslušný vedoucí zašifrovanou zprávu, která jim napoví, kde najdou dalšího vedoucího, který by jim mohl poradit, kde najdou basu.

Trasy oddílů:

A – B – E – C – D – A

A – C – B – D – E – A

A – D – C – E – B – A

A – E – D – B – C – A

Příprava masek na masopust – děti si mohou chystat kdykoliv ve volnu (včetně odpoledního klidu).

Průvod v maskách s medvědem a šaškem

Hodnocení masek

Pochování basy

1.12.5 Pašijový týden

Pomůcky: semínka řeřichy, vata, mističky, nože, provázky, mašličky, vejce, slupky od cibule, silonové punčochy.

Podmínky: doba během dopoledne; místo: tábořiště.

Hodnocení: pomlázka a kraslice: 1 – 3 kroužky.

Hra: ráno brzké vstávání a umývání se rosou, na snídani med, úklid v tábořišti, zasazení řeřichy do vaty, výroba pomlázky (tataru), barvení vajíček.

1.12.6 Velikonoce

Pomůcky: kartonová kolečka, tiskátka (kraslice, zajíček, beránek, kuře, pomlázka), poduška s razítkovací barvou, tabulka s bodovým ohodnocením, upletená pomlázka.

Podmínky: doba cca 2 hodiny; místo: les.

Hodnocení: dle počtu získaných bodů 1 – 3 kroužky.

Hra: na vyznačeném území rozmístíme kolečka s razítky, přičemž za kolečko s kraslicí oddíl získá 3 body, za pomlázku 2 body a za zvíře 1 bod. Všechny děti současně vyběhnou z „ochranného území“ hledat a sbírat kolečka s tiskátkem. V jeden okamžik může mít dítě u sebe maximálně 3 kolečka. Tato kolečka se snaží dopravit do „ochranného území“ tak, aby je nechytil žádný z „mrskačů“. Těmi jsou vedoucí s pomlázkami, kteří nahlas odříkávají velikonoční říkanky a snaží se pomlázkou zasáhnout hráče. Pokud se to „mrskači“ podaří, pak mu dítě musí odevzdat všechna kolečka s kraslicemi. Má-li u sebe dítě i kolečko s pomlázkou, pak mu „mrskač“ za každé takové kolečko jedno přidá. V ten okamžik může mít dítě u sebe i více koleček (než je hráč odnese do „ochranného území“).

1.12.7 Apríl

Pomůcky: libovolné.

Podmínky: doba v průběhu celého dne; místo: kdekoliv.

Hodnocení: sladkost nebo diplom za nejlepší povedené žertíky.

Hra: vymyslet a nachytat kohokoliv z účastníků tábora. Při večerním nástupu budou nejlepší žertíky reprodukovány.

1.12.8 Čarodějnice – navazuje na noční hru s čarodějnicemi

Pomůcky: kartonová kolečka, čarodějnické říkanky, psací potřeby, provázky, rýsováčky, lano, Letecké průkazy, zápalky.

Podmínky: doba během odpoledne a večera; místo: tábořiště, později vytýčená trasa lesem.

Hodnocení: dle kvality splnění (případně i rychlosti) 1 – 3 kroužky.

Hra: **Odpoledne**

Vyluštění zašifrovaných zpráv,

získání všech potřebných ingrediencí,

výroba koštěte (každý oddíl jedno koště),

výroba dárku pro Malou čarodějnici (každý oddíl jeden dárek),

výroba čarodějnice k upálení,

nachystání táboráku na upálení čarodějnice.

Večer – Cesta za Malou čarodějnici

Děti po oddílech vyráží po trase vyznačené šipkami z klacků za malou a hodnou velkou čarodějnici. S sebou mají vyrobené koště a dárek.

Cesta je spojená s plněním úkolů a s pozorností, kdy děti mají možnost si po cestě opsat čarodějnické říkanky. Jednotlivá slova jsou i s pořadovými čísly napsaná na kartonových kolečkách, která jsou na stromech, pařezech, na zemi... Děti na kolečka nesmějí sahat, mohou si text pouze opsat.

Ježibaby kamarádky, krouží vzduchem tam a zpátky.

Šaty mají od sazí, snad se v letu nesrazí.

Ježibaba krade děti, už si na ně brousí chrup.

Lítá světem na koštěti, bude tady co by dup.

Úkoly:

Let a tanec na koštěti,

prolézání pavučinou (mezi stromy z provázku pavučina, přes kterou se musí dostat, aniž by se jí dotkli),

přeskok přes pavučinu,

prohazování míčů pavučinou,

natrhání kytky pro malou čarodějnici.

Cíl je u čarodějnic. Velké čarodějnice děti předají koště, malé čarodějnice pak dárek a kytičku. Čarodějnice dětem předají Letecký průkaz a spolu s dětmi odejdou na slet čarodějnic spojený s upálením té, která se za poslední rok nejvíce provinila.

Slet čarodějnic u ohně spojený s obřadem:

odřikání zaklínadla (z večerní hry),

rozlití lektvaru kolem ohně do kruhu,

upálení čarodějnice,

písničky u táboráku.

1.12.9 Máj – tradice lásky

Pomůcky: sekera, krumpáč, provázky, krepové papíry, nůžky, mašle.

Podmínky: doba cca 2 hodiny, následně hlídání májky do soumraku; místo: tábořiště.

Hodnocení: dle přičinění na stavbě a zdobení májky 1 – 3 kroužky.

Hra: kluci – stavění májky,

děvčata – zdobení májky (příprava ozdob).

Polibek pod rozkvetlým stromem (pod rozkvetlou májkou).

Děti musí hlídat májku a chránit ji před pokácením / ukradnutím vedoucími.

1.12.10 Jízda králů

Pomůcky: provázky, krepové papíry, nůžky, mašle, koně ze dřeva, věneček z květů, stopky.

Podmínky: doba cca ½ hodiny; místo: tábořiště.

Hodnocení: dle rychlosti 1 – 3 kroužky.

Hra: jednotlivci soutěží ve slalomu s koňmi (dřevěná koňská hlava na tyčce, kterou si děti dávají mezi nohy). Nejrychlejší jezdec vyhrává a stává se králem (je-li výhercem chlapec, pak tohoto převlečeme za děvče a nasadíme mu věneček). Král dostane opentleného koně (kůň tentokrát „postavený“ ze 2 vedoucích) a objedná čestné kolečko, přičemž každý z poražených mu musí dát nějakou drobnost.

1.12.11 Pout'

Pomůcky: balíček na cestu.

Podmínky: doba – půlden; místo: ideálně na poutní místo.

Hodnocení: dle zvládnutí poutě pro každého sladkost nebo diplom.

Hra: poutí se nazývaly pobožné návštěvy posvátných míst. Cílem bývalo nějaké vzdálenější posvátné místo, kde se lidé modlili a prosili za vyslyšení proseb. S dětmi se tedy vydáme na pout'.

1.12.12 Jarmark

Pomůcky: výrobky z vlastní výroby.

Podmínky: doba cca 2 hodiny (výroba, následně směna); místo: tábořiště.

Hodnocení: hodnocení šikovnosti jednotlivců.

Hra: výrobky z vlastní dílny a následně jejich směna na jarmarku. Můžeme doplnit „zlodějskými“ vedoucími, které pak zavřeme do vězení a budou muset plnit nějaké úkoly.

1.12.13 Žně, dožínky, dočesná, posvícení

Pomůcky: kartonová kolečka, tiskátka různých plodin a jídel, poduška s tiskovou barvou, drátek, obilné klasy, kukuřice, ovoce, provázky, krepové papíry, nůžky, mašle.

Podmínky: doba – půlden; místo: tábořiště, na závěr blízký ovocný sad či zahrada, je-li to možné.

Hodnocení: dle získaných bodů 1 – 3 kroužky; vydrží-li „živý snop“ cestu do sadu a zpět, pak každý oddíl dostane navíc 1 – 2 kroužky.

Hra: na nevelké území (např. 30 x 30 metrů) umístíme kartonová kolečka s tiskátky plodin a rostlin, které se u nás (v Čechách) pěstují nebo volně rostou, a které sklízíme (např. šípky, kukuřice, dýně, slunečnice, makovice, jablko, hruška, švestka, vlašský ořech, lískový ořech, chmel, hrozny, zelí, ječmen, pšenice, žito, proso, oves...). Navíc přidáme matoucí obrázky (např. kačena, kuře, knedlík, pivo, burské oříšky, cukroví, kapr, beránek, zajíček...). Od každého druhu tiskátka nachystáme do prostoru cca 10 koleček, všechny děti hledají současně (v rámci jednotlivých oddílů se musí domlouvat).

Úkolem oddílů je najít a vybrat ze všech koleček taková, na kterých tiskátka znázorňují plodiny / rostliny využívané k obživě lidí. Od každého druhu oddíl vedoucímu donese jen jedno kolečko. Následně ke každé takové plodině musí říci, k čemu se používá. Za každé správné kolečko oddíl získává 1 bod, za každé správné odůvodnění použití plodiny oddíl získává další bod, za špatné kolečko bod ztrácí.

Následujícím úkolem je sběr tradičního jídla na *posvícení*: kačena, kuře, knedlík, pivo, zelí, cukroví (opět jedno kolečko od druhu za celý oddíl). Za správné kolečko oddíl získává 1 bod, za špatné kolečko bod ztrácí.

Všechny děti společně udělají velký věnec z obilí a dalších plodin a každý oddíl si udělá jeden „živý snop“. Všichni společně pak věnec odnesou do ovocného sadu „hospodáři“, který je poté, co mu předají věnec a odřikají obžinkové přání, odmění ovocem.

1.12.14 Vinobraní, sběr ovoce

Pomůcky: ovoce z kartonu ve velikosti 1:1, barvy, štětce, nitě, nůžky.

Podmínky: doba cca ½ hodiny; místo: kdekoliv se stromem nebo se stromy.

Hodnocení: dle počtu získaných bodů 1 – 3 kroužky.

Hra: nachystáme si jablka, hrušky a švestky z kartonu, které namalujeme a pomocí nitě zavěsíme na strom nebo na stromy (cca 40 hrušek, 40 jablek a 40 švestek – dle celkového počtu dětí). Všechny děti současně se snaží ovoce posbírat. Je nutné bedlivě trhače ovoce hlídat, jelikož za každou ulomenou větvíčku je diskvalifikován až do konce hry hráč, který se na ulomení podílel. Jedno ovoce = jeden bod.

1.12.15 Pouštění draků

Pomůcky: provázky, papíry, špejle nebo dřívka, krepové papíry, nůžky, barvičky, štětce.

Podmínky: doba cca 2 hodiny; místo: tábořiště, louka.

Hodnocení: dle vydaření 1 – 3 kroužky.

Hra: děti vyrobí draky (jednoho do oddílu) a tyto půjdou pouštět. Hodnotíme jak vzhled draka, tak jeho schopnost létat a udržet se ve vzduchu.

1.12.16 Advent, Barbora, Mikuláš, Vánoční zázrak – divadelní scénky

Pomůcky: libovolné.

Podmínky: doba cca 1 hodina; místo: tábořiště.

Hodnocení: hodnotíme za snahu a kreativitu 1 – 3 kroužky.

Hra: každý oddíl si vylosuje 1 za čtyř připravených textů viz. příloha a secvičí scénku, kterou následně předvede ostatním dětem a vedoucím.

1.12.17 Zimní radovánky (lyžování, sáňkování, bruslení)

Pomůcky: pevná fólie (cca 3 x 30 metrů), hadice s vodou, stopky.

Podmínky: doba 2 hodiny; místo: tábořiště.

Hodnocení: dle předvedených stylů 1 – 3 kroužky.

Hra: na trávu si nachystáme velkou fólii, kterou budeme stříkat vodou. Děti budou postupně předvádět zimní sporty (vždy jen jedno dítě na „kluzišti“ nebo na „sněhu): sáňkování, bobování, bruslení, běh na lyžích, sjezd na lyžích.

Stylům ani pomůckám se meze nekladou. Na závěr proběhnou oddílové štafety na čas, přičemž po nohách „lyžují“ po celé délce tam (do kopečka, máme-li ho) a „sáňkují“ (po čtyřech) zpět (z kopečka, máme-li ho).

1.12.18 Vánoční svátky

Pomůcky: nůžky, kleštičky, korálky, drátky, plastové mističky, Florex, tavná pistole, svíčky, kalíšky na svíčky (na stromeček i na stůl) balicí papír na dárky, mašle, kukuřičné šustí, dřevěné kuličky, provázky, krepové papíry, jablka, ořechy, větvičky, stromeček, jmelí...

Podmínky: doba po celý den; místo: tábořiště.

Hodnocení: různé výrobky samostatně, výzdoba atd. 1 – 3 kroužky.

Hra: příprava výzdoby – vánoční svícny, ozdoby z korálek na stromeček, hvězdičky z papíru, svíčky z vosku, andílci ze šustí; výroba a balení dárků; zdobení stromečku; vánoční zvyky; zpívání koled; rozdání dárků.

1.12.19 Silvestr a ohňostroj

Pomůcky: vládnoucí hůl, všechny 4 kameny moci, šedý dým, losy do tomboly, všechny získané kroužky, dárečky, čísla k dárečkům, girlandy, lampióny, svíčky, frkačky, kloboučky, nafouknuté balónky...

Podmínky: doba cca 1 hodina; místo: tábořiště.

Hodnocení: výhra v tombole.

Hra: předem si připravíme losy – ideálně papírky např. s textem: „Nevyšlo to, snad příště.“ a u toho plačící nebo mračící se smajlík, a „Výhra č. x“ a u toho radující se smajlík. Papírky smotáme do ruliček a dáme přes ně kousek brčka.

Vedoucí si předem rozdělí losy na „vyhrávající“ a „plané“ tak, aby ty „vyhrávající“ byly pokud možno spravedlivě rozděleny mezi oddíly i děti navzájem (každé dítě musí alespoň „něco“ vyhrát).

Jídelnu vyzdobíme girlandami, lampióny atd.

Večer na Silvestra zahájíme ukončením CTH. Sejdou se všechna roční období a děti jim předají 4 kameny moci. Jako vždy se snaží „najít si své místo“ mezi dětmi Freon, který se snaží kameny moci opět uloupit.

Vládnoucí paní Zima s sebou donese vládnoucí hůl a každé období do ní svůj kámen zasadí. Tímto je zlý Freon přemožen a jako pára se v šedém dýmu vytratí.

Za každý získaný kroužek v průběhu tábora oddíl dostane jeden los. Losy vedoucí v rámci svého oddílu spravedlivě rozdělí a teprve poté mohou všichni společně tyto rozbalit. Vyhrávající losy jsou následně vyměněny za ceny z tomboly, přičemž hlavní vedoucí postupně vyvolává čísla od posledního k prvnímu a děti si postupně své losy chodí proměňovat.

Na Silvestra nezapomene vyhodnotit i úklid a hodnocení jednotlivců.

Ohňostroj = závěr celého tábora.

Závěr

V této diplomové práci jsem se zabývala tématem tradic a zvyklostí v blízkosti místa, kde žiju. Prvotním cílem mé diplomové práce bylo dozvědět se více o zvycích a tradicích v mém okolí. Tento cíl jsem, alespoň pro sebe, splnila při nastudování literatury a různých zdrojů.

Výsledkem výzkumu bylo zjištění, že se mnohé tradice v běžných vyučovacích hodinách neobjevují a žáci se tak s mnohými nikdy nesetkají. Proto jsem vytvořila celotáborovou hru, při které se děti dozví o tradicích více, během necelých čtrnácti dní projdou celý rok a poznají tak i méně známé lidové tradice a zvyky. Toto může být také podnětem k jejich dalšímu studiu a motivací k hledání dalších informací o jejich okolí a místní kultuře. Celá hra je koncipována jako „bitva“ ročních období nad zlým Freonem a může tak být také podnětem k dalším aktivitám spojeným s environmentální výchovou a problematikou životního prostředí. Toto téma je velice obsáhlé a proto jsem jej do této práce nezahrnovala.

Conclusion

In this thesis, I dealt with the theme of traditions and customs near the place where I live. The primary aim of my thesis was to learn more about the customs and traditions in my neighborhood. I went through this aim during studying literature and different sources.

The research showed that many traditions are hidden for children in school lessons and students do not know enough about them. That's why I created the game which the children will learn more about the traditions in. They'll go through a whole year in just fourteen days and will learn about less known traditions too. This can be also motivating for them to search for more information about their surroundings and local culture.

The entire game is designed as a "battle" of four seasons and Freon and can be an impulse for the other work or game and more activities related to environment. This topic is very wide and that's why I don't include it in this work.

Seznam použité literatury

BENEŠ, Bohuslav. *Česká lidová slovesnost: výbor pro současného čtenáře*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1990, 363 s. Lidové umění slovesné (Odeon). ISBN 80-207-0181-8.

BESTAJOVSKÝ, Martin. *Lidové obyčeje a nápady pro šikovné ruce: jaro*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2004, 64 s. Tradice, zvyky, obyčeje. ISBN 80-251-0160-6.

BESTAJOVSKÝ, Martin. *Lidové obyčeje a nápady pro šikovné ruce: léto*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2004, 64 s. Tradice, zvyky, obyčeje. ISBN 80-251-0315-3.

BESTAJOVSKÝ, Martin. *Lidové obyčeje a nápady pro šikovné ruce: podzim*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2004, 64 s. Tradice, zvyky, obyčeje. ISBN 80-251-0415-X.

BESTAJOVSKÝ, Martin. *Lidové obyčeje a nápady pro šikovné ruce: zima*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2004, 64 s. Tradice, zvyky, obyčeje. ISBN 80-251-0476-1.

FROLEC, Václav, Antonín PAVELČÍK a Metoděj ZEMEK. *Jízda králů: lidový obřad, hra, slavnost*. Praha: Teps, 1990. ISBN 8070650095.

FROLEC, Václav. *Vánoce v české kultuře*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 1989, 439 s. ISBN 8070210184.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 4., rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008, 269 s. ISBN 978-80-223-2391-8.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 2000, 373 s. Vlastivěda moravská. ISBN 80-86156-31-1.

JARKOVSKÝ, Jaroslav. *Příběh českých Vánoc*. Praha: Petrklíč, 2011, 191 s. ISBN 978-80-7229-257-8.

JILÍK, Jiří. *Záhadná jízda králů: příběh tradice zahalené tajemstvím*. Vyd. 2., V nakl. CPress vyd. 1. Brno: CPress, 2014, 183 s., [16] s. obr. příl. ISBN 978-80-264-0428-6.

KOCHOVÁ, Lucie. *Velká kniha o Vánocích*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2010, 202 s. ISBN 978-80-204-2375-7.

OBEC ŽLUTAVA. *Žlutavský Mikuláš: Tradiční mikulášský průvod v obci*. TG TISK s.r.o. Lanškroun, 2014.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Adventní čas*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2005, 118 s. ISBN 80-7346-050-5.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Jaro: [zvyky, obyčeje, náměty, návody, pohádky, příběhy a hry]*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2007, 128 s. ISBN 978-80-7346-074-7.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2009, 253 s. ISBN 978-80-7346-096-9.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Vánoce: původ, zvyky, koledy, hry a náměty*. Vyd. 3. Olomouc: Rubico, 2008, 119 s. ISBN 978-80-7346-090-7.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Velikonoce: původ, zvyky, hry, pohádky, návody a náměty*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2004, 125 s. ISBN 80-7346-018-1.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

TRNKOVÁ, Klára. *Devatero kvítí: jarní a letní obyčeje naší babičky*. 1. vyd. Praha: Studio trnka, 2010, 47 s. Edice naší babičky. ISBN 978-80-87209-52-3.

TRNKOVÁ, Klára. *Velikonoční koledy, zvyky a obyčeje naší babičky*. 1. vyd. Praha: Studio trnka, 2009, 47 s. Edice naší babičky. ISBN 978-80-87209-17-2.

VÁCLAVÍK, Antonín. *Výroční obyčeje a lidové umění*. 2., upr. vyd. Luhačovice: Irena Voštová ve spolupráci s nakl. Atelier IM, 2010, 684 s. ISBN 978-80-85948-74-5.

VAVŘINOVÁ, Valburga. *Malá encyklopedie Vánoc*. 2. vyd. Praha: Libri, 2001, 286 s., [4] s. barev. obr. příl. ISBN 80-7277-076-4.

VAVŘINOVÁ, Valburga. *Malá encyklopedie Velikonoc*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006, 379 s. ISBN 80-7277-292-9.

ZINDELOVÁ, Michaela. *Česká vánoční kniha: obyčeje, zvyky, koledy, výzdoba, recepty a mnoho dalšího*. V Praze: XYZ, 2010, 338 s. ISBN 978-80-7388-250-1.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Adventní svíce

Příloha č. 2: Barborka

Příloha č. 3: Svatý Mikuláš

Příloha č. 4: První vánoční zázrak – Červený pláštík

Příloha č. 1: Adventní svíce

Role: Tetička, čtyři andělé, dítě

Tetička: V jedné horské vesničce se však jednou odehrál zvláštní příběh. I tady již hořely čtyři svíčky na adventním věnci a děvčátko, které se těšilo na vánoce, se dívalo do jejich plamínků, až pomalu začalo usínat. Tu do pokoje vešli čtyři andělé a každý si stoupl ke své svíci.

Anděl 1: *(vzdychne)* Moje svíce se jmenuje Mír. Její světlo sice svítí, ale lidé žádný mír nedodrží. Ani ve světě, ani ve svých rodinách. Nemá tedy cenu, aby svíce svítila. *(sfoukne její plamen)*

Anděl 2: *(vzdychne)* Moje svíce se jmenuje Víra, její světlo je ale zbytečné, lidé nechtějí nic vědět o Bohu, ani nechtějí věřit sobě navzájem ba ani věřit mnohdy nemohou. Dokonce ani sobě samým mnoho lidí nevěří. Nemá tedy cenu, aby svítila. *(sfoukne plamen)*

Anděl 3: *(vdychne)* Má svíce se jmenuje Láska. Už nemám sílu, její plamen udržovat. Lidé mě odstavili na stranu, jako nepotřebou věc. Říkají si: Nač mít někoho rád. Stačí jim druhé lidi využít ve svůj prospěch. A když svůj úkol splnili, odloží je jako věc a zapomenou na ně. A mnohdy jsou to i ti nejbližší příbuzní. Nemá tedy cenu, aby moje svíce svítila. *(sfoukne ji)*

Tetička: V tom se dívenka probrala z dřímot a podívala se na svíčky.

Dívka: Ale vždyť je čtvrtá adventní neděle. Jak to, že nesvítí všechny. Vy přeci musíte svítit. Jak bez vás přijdou vánoce. Bez vás se naše rodiny nesejdou a nepopřejí si Šťastné a veselé. A co děti které věří na Ježíška a on nepřijde, a co společná večere a zpívání koled... *(začne plakat)*

Anděl 4: *(ji pohladí po vlasech)* Neboj se! Dokud svítí moje svíce, můžeme i ostatní svíčky znovu zapálit. JMENUJE SE NADĚJE! A tento plamen by nikdy neměl zhasnout v lidském životě. Každý by si jej měl neustále udržovat ve svém srdci.

Tetička: A andělé pak svým dotekem vtisky všechny své plamínky do srdcí malých dětí.

Příloha č. 2: Barborka

Role: Tetička, tři sestry, sv. Barborka, ženich

Tetička: V jedné vsi žili tři sestry, krásné jako poupátka a všechny tři by se rády vdávaly a každá z nich už mládence měla vyhlédnutého. Ale ani jedna nevěděla, zda je to ten pravý. Tu jednou v noci před svátkem sv. Barborky, přišla k nim sama světice a pravila:

Barborka: Zítřka na můj svátek utrhnete sobě ratolístku stromu, který máte nejraději a pečujte o ni tak, aby ani sucha ani chladu nepocítila, ale denně čerstvou vodu měla.

Tetička: Když se dívky ráno probudily, rozběhly se do sadu a každá sobě ratolístku utrhla.

Sestra 1: Já jsem sobě jablůňku utrhla, má krásné kvítky, chutné plody a při sbírání je jich brzy plný košík.

Sestra 2: Já sobě třešničku utrhla, má sladké plody a při sbírání se jimi vždycky ozdobím, když si z nich náušničky nasadím.

Sestra 3: Já sobě višničku utrhla, má sice plody trpké, ale mému milému tolik chutnají.

Tetička: Dívky ratolístky do váziček daly a každý den je pilně zalévali.

Sestra 1: Vodu z naší studny nesu a rukama zahřívám, aby ti jabloňko zima nebyla a ženicha jsi mi do roka přivedla.

Sestra 2: Vodu z blízkého potoka nesu a pod kabátkem ji zahřívám, aby ti třešničko zima nebyla a nevěstou jsem do roka byla.

Sestra 3: Vodu ze studánky nesu, kam s milým chodívám a ústy tě zalévám, jak bych jej vroucně líbala.

Tetička: Přiblížil se štědrý den a větvičky všech sester měly pupeny nalité vláhou jen a jen rozkvést. Pak přišlo štědrovečerní ráno a větévka nejmladší z nich byla plná květů. Sestry se divily a sv. Barborky se ptaly, jak je to možné, že právě její větévka rozkvetla.

Barborka: To proto dívky milé, že větévku láskou zalévala a na svého milého při tom myslívala.

Tetička: A do roka byla svatba veliká, když nejmladší ze sester si vedla ženicha. Ty zbylé dvě si ponaučení vzaly, na sv. Barborku nezapomněly a do roka i ony veselky měly. Zvyk ten se dodnes traduje a proto dívky, které se vdávat chcete, nezapomeňte si na svátek sv. Barborky větévku utrhnout a láskou ji zalévat.

Příloha č. 3: Svatý Mikuláš

Role: Babička, tři sestry, otec, listonoš, Mikuláš

Babička: Žil kdysi bohatý kupec, který měl tři dcery. Obchody mu však nešli a brzy neměl žádné peníze a musel prodávat i nábytek, aby se s dcerami uživil. Tu dostal dopis od sedláka, že od něj dcery bez věna za své děvečky koupí.

Dcera 1: Neprodávejte nás tatínku, sedlák je zlý a krutý. Prodáme své šaty a chvíli vyžijeme.

Babička: Prodaly tedy své šaty a za pár krejčárků týden vyžívali. Pak však přišel druhý dopis od sedláka, že od něj dcery bez věna pro své pacholky koupí.

Dcera 2: Neprodávejte nás tatínku, sedlák je zlý a krutý i pacholky bije, co by pak bylo s námi. Prodáme své boty a chvíli vyžijeme.

Babička: Prodaly tedy své boty a za pár krejčárků týden vyžívali. Pak však přišel třetí dopis od sedláka, že od něj dcery bez věna pro své syny koupí.

Dcera 3: Neprodávejte nás tatínku, sedlák je zlý a krutý i pacholky bije a svými syny pohrdá, protože nejsou stejné krve, ale vdovy, kterou si před lety koupil, co by pak bylo s námi. Prodáme své vlasy a chvíli vyžijeme.

Babička: To však otec připustit nechtěl a slíbil, že sedlákově dcery prodá. Nevěděl však, že slova třetí dcery vyslechl někdo u otevřeného okna. A když si nazítří sedlák poslal pro první dceru, vhodil někdo váček do pokoje se vzkazem.

Otec: Kominický učeň má vaši nejstarší dceru rád a tohle má na věno.

Babička: Když druhý den si sedlák pro druhou dívku přišel, opět přilétl váček se vzkazem.

Otec: Mladý pekař má vaši prostřední dceru rád a tohle má na věno.

Babička: Kupci to bylo podezřelé, a když třetí den poslal sedlák pro nejmladší dceru a dveře se pohnuly, aby opět někdo váček do pokoje hodil, tu je otec otevřel a za nimi stál biskup Mikuláš. Váček se vzkazem pak sám nejmladší dceři podal.

Dcera 3: Kovářův syn má vaši nejmladší dceru rád a tohle má na věno.

Otec: Jak se vám odvděčím, ctihodný otče.

Mikuláš: Že svým dcerám, pěknou veselku vystrojíš a s vnoučátky se o tento šťastný den podělíš.

Babička: Pak kupci do rukou ještě jeden váček dal a odešel. Kupec svůj slib do puntíku splnil. Tři svatby vystrojil a vnoučátkům každý rok před svátkem sv. Mikuláše dárek za dveře nadělil.

Příloha č. 4: První vánoční zázrak – Červený pláštík

Role: Babička, dívka, lékárník, Jezulátko

Babička: V chudé chaloupce na samotě žili dvě sestry. Tatínek odešel za prací do vzdálené země a maminka jim zahynula ve vánici, když běžela pro lék své mladší dcerce. Na tom místě jí tatínek nechal postavit kapličku s obrázkem Jezulátka v červeném pláštíku. / Byl štědrý den a děvčata si chystala večeři. Starší sestra byla od malička churavá a brala pravidelně lék na posílnění. Tu se jí udělalo opět zle. Ulehla na lůžko a jejím tělem trásla zimnice od vysoké horečky. Mladší dívka běžela pro lék, ale lahvička byla prázdná. Nelenila a běžela do vsi pro druhý. Venku však byla velká vánice a sněhu až po pás, přesto doběhla až k domu lékárníkově.

Dívka: Pane lékárníku, pane lékárníku, sestře se přitížilo a už nemáme lék.

Lékárník: Tady je a počkej na mě, obléknu se, a půjdu s tebou, v té vánici bys zabloudila.

Babička: Než se však otočil, dívka vyběhla z lékárny a běžela stejnou cestou domů. Ve vánici nebylo vidět na krok. Tu mezi vločkami zahlédla kapličku. Z posledních sil došla k ní.

Dívka: Ježíšku, pomoz! *(zhroutí se před obrázkem)*

Jezulátko: Neboj se! *(vystupuje z obrázku a přikrývá ji svým pláštěm)*

Babička: Mezi tím dorazil Lékárník do chaloupky na samotě, starší sestra však byla sama, dal jí lék a vydal se mladší dívku hledat.

Lékárník: Maruško! Maruško!

Babička: Tu ji uviděl ležet před kapličkou zachumlanou v červeném pláštíku.

Lékárník: Není ti zima?

Dívka: Není. Ježíšek mi dal svůj červený pláštík.

Babička: Lékárník se zarazil. Chtěl dítěti oponovat, že to není možné, ale při pohledu na obrázek strnul. Jezulátko bylo na obraze jen v bílé říze bez pláštíku. Lékárník odnes dívku

domů a po letech z ní i s její sestry vyrostly krásné dívky, které měli své děti a jejich děti další děti a tak to šlo až dodnes a s nimi se dochoval i tento příběh.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Eliška Skácelová
Katedra:	Společenských věd
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Antonín Staněk, Ph.D.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Rok v proměnách času: tradice, slavnosti a s nimi spojená tradiční rukodělná činnost.
Název v angličtině:	Year in changes of time: traditions, festivals and associated traditional artisanal activity.
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá svátky a slavnostmi během roku, v teoretické části popisuje jednotlivé svátky a zvyky. Výzkum je zaměřený na základní školy v okolí, zjišťuje, které svátky a ve kterých předmětech jsou součástí ŠVP. Práce pak poskytuje materiál vhodný pro použití především při mimoškolních akcích, jako je dětský tábor nebo při škole v přírodě.
Klíčová slova:	lidové tradice, svátky, zvyky, kultura
Anotace v angličtině:	This thesis focuses on traditions and festivals during the year. There are descriptions of traditions and folk custom in the theoretical part. My research is focused on primary schools and their integration of traditions and festivals in school lessons. In this work, there are also materials for education during children's camps and other opportunities.
Klíčová slova v angličtině:	folk traditions, festivals, folk custom, culture

Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	
Jazyk práce:	čeština